

Tisdagen den 17 oktober
Kl. 11.00

Tisdagen den
17 oktober 1972

§ 1 Hälsningsanförande

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Jag hälsar kammarens ärade ledamöter välkomna till höstsessionen, som härmed förklaras öppnad.

§ 2 Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr TALMANNEN yttrade:

Då vi åtskildes i våras var vi medvetna om att Georg Pettersson i Visby på grund av vacklande hälsa ämnade dra sig tillbaka från riksdagsarbetet. Strax före midsommar kom budet att han gått bort.

Georg Pettersson tog alltsedan sin tidiga ungdom livlig del i allmänna värv. Hans arbete som socialvårdsassistent och skyddskonsulent gav honom en rik erfarenhet av sociala problem, och han ägnade stort intresse åt sådana frågor inom de många samhällsorgan där hans krafter togs i anspråk. Under en följd av år var han stadsfullmäktigeordförande och vice ordförande i landstinget. Bland Georg Petterssons insatser på det kommunala planet kan nämnas att uppbyggnaden av arbetsvården på Gotland till stor del var hans verk.

Georg Pettersson invaldes i riksdagen år 1947. Där kom han efter hand att alltmer inrikta sig på konstitutionella och utrikespolitiska frågor. Han var verksam i konstitutionsutskottet från år 1949 och i utrikesutskottet från år 1955. Som ordförande i konstitutionsutskottet, ledamot av grundlagberedningen och ledamot av 1965 och 1969 års organisationsutredningar kom han att få en central ställning i arbetet med övergången till enkammerssystemet och de i samband därmed företagna reformerna av riksdagsarbetet.

Vi minns Georg Pettersson som en lågmäld och vänlig man men samtidigt en man som tog oerhört allvarligt på de många och betydelsefulla uppgifter som anförtroddes honom. Hans insatser präglades av villighet och förmåga att ta ansvar och av ett starkt socialt patos. Vi lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 3 Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet inkomna

Tisdagen den
17 oktober 1972

Till justitiedepartementet har från riksskatteverket inkommit fullmakter för disponenten Filip W. Fridolfsson, Stockholm, hyresgästombudsmannen Tore Claeson, Södertälje, avdelningschefen Per-Axel Nilsson, Visby, och redaktören Gunnar Olsson, Edane, vilka vid nya röstsammanräkningar som verkstälts av länsstyrelserna i Stockholms län, Gotlands län och Värmlands län utsetts till ledamöter av riksdagen i avgångna ledamöters ställe.

Granskning av fullmakterna företas inför chefen för justitiedepartementet i närvaro av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Någon anmärkning framställs ej mot fullmakterna.

Protokoll över den företagna granskningen skall tillsammans med fullmakterna överlämnas till riksdagen.

Enligt uppdrag

Margit Hirén

Det skulle antecknas, att herrar Fridolfsson i Stockholm (m), Claeson (vpk), Nilsson i Visby (s) och Olsson i Edane (s) utsetts att inträda som ledamöter av kammaren i stället för respektive herrar Holmberg (m), Engström (vpk), Pettersson i Visby (s) och Eskel (s).

§ 4 Herr talmannen meddelade att enligt till kammaren inkomna läkarintyg herr Nilsson i Visby och fru Holmqvist var sjukskrivna under tiden den 17-31 oktober.

Erforderliga ledigheter från riksdagsgöromålen beviljades.

§ 5 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om tjänstledighet från riksdagsarbetet under perioden 17 oktober t. o. m. 25 oktober på grund av utrikes studieresa.

Stockholm den 29 september 1972

Anders Wijkman

Till riksdagens kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet från och med tisdagen den 17 oktober till och med torsdagen den 2 november 1972 på grund av uppdrag som medlem i svenska delegationen till Förenta Nationernas generalförsamlings 27:e session i New York.

Stockholm den 3 oktober 1972

Inga Thorsson

Till riksdagens kammare

Undertecknad, som 15/9–3/11 1972 kommer att fullgöra uppdrag som FN-delegat, anhåller om tjänstledighet av nämnda skäl från höstsessionens början t. o. m. den 3 november.

Uppsala den 14 september 1972

Blenda Ljungberg

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

Till riksdagens kammare

Härmed får jag värdsamt anhålla om ledighet från deltagande i riksdagens arbete från höstsessionens början t. o. m. den 3 november 1972 för att tjänstgöra som svensk delegat vid Förenta Nationernas generalförsamling.

New York den 6 oktober 1972

Sture Korpås

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen från och med den 19 oktober till och med den 22 november 1972 för att tjänstgöra som svensk delegat vid Förenta Nationernas generalförsamling.

Stockholm den 17 oktober 1972

Jan-Erik Wikström

Till riksdagens kammare

För fullgörande av offentligt uppdrag hemställes om ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 24 oktober 1972.

Stockholm den 14 oktober 1972

Gunnar Hedlund

Till riksdagens kammare

Härmed får vi anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under nedanstående tider för deltagande i Europarådets rådgivande församlings session i Strasbourg.

Stockholm den 14 oktober 1972

<i>Kaj Björk</i>	17–23 oktober
<i>Bengt Sjönell</i>	17–20 oktober
<i>Daniel Wiklund</i>	18–24 oktober
<i>Per Ahlmark</i>	20–24 oktober
<i>Stig Alemyr</i>	17–20 oktober
<i>Gösta Bohman</i>	18–20 oktober
<i>Bertil Lidgard</i>	17–25 (26) oktober

Tisdagen den
17 oktober 1972

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 17–25 oktober 1972 för deltagande i Europarådets rådgivande församlings session i Strasbourg.

Stockholm den 12 oktober 1972

Uno Hedström

Till riksdagens kammare

Jag hemställer om tjänstledighet tiden 17–24 oktober 1972 för att bevista Europarådets rådgivande församlings sejour i Strasbourg.

Kristianstad den 12 oktober 1972

Nils Erik Wååq

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 17–25 oktober 1972 för deltagande i Europarådets rådgivande församlings session i Strasbourg.

Stockholm den 12 oktober 1972

Astrid Bergegren

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 6 Meddelande ang. val

Herr TALMANNEN anförde:

Jag ber att få meddela att det onsdagen den 25 oktober kommer att ske fyllnadsval av ledamöter och suppleanter i utskotten med anledning av inträffade ledigheter.

§ 7 Meddelande ang. sammanträdestider m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för sammanträdena under höstsessionen, som beräknas pågå t. o. m. fredagen den 15 december. Därav framgår bl. a. att den första frågestunden äger rum torsdagen den 26 oktober med början kl. 14.00. Då besvaras frågor som inlämnas senast kl. 12.00 fredagen den 20 oktober. Kammarens första arbetsplenum hålls onsdagen den 25 oktober kl. 10.00.

En allmänpolitisk debatt anordnas onsdagen den 8 november kl. 10.00 med eventuell fortsättning torsdagen den 9 och fredagen den 10 november, båda dagarna med början kl. 10.00. Vid torsdagens och fredagens sammanträden kan också utskottsbetänkanden upptas till avgörande. Även om den allmänpolitiska debatten avslutas i sådan tid, att en del utskottsbetänkanden hinner slutbehandlas torsdagen den 9

november blir det sannolikt nödvändigt att anordna arbetsplenium fredagen den 10 november.

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

Den föreliggande tidplanen är upprättad med utgångspunkt i
att antalet kvällsplena begränsas så mycket som möjligt,
att arbetsplena i första hand hålls på onsdagar mellan kl. 10.00 och kl. 19.00 utan middagspaus,
att – om arbetsbelastningen nödvändiggör anordnande av kvällsplenum – middagspausen begränsas till ca 90 minuter och förläggs mellan kl. 18.00 och kl. 19.30,
att arbetsplena i andra hand hålls på torsdagar efter frågestunden, som i regel tar sin början kl. 11.00,
att även bordläggningsplena på torsdagarna fr. o. m. den 16 november börjar kl. 11.00,
att anordnande av arbetsplena på fredagarna undviks i görligaste mån och att bordläggningsplena på fredagarna tar sin början kl. 15.00 utom fredagen före allhelgonahelgen.

Jag vill slutligen erinra om att till kammarens ledamöter utdelats förteckningar över dels propositioner avsedda att föreläggas riksdagen under höstsessionen, dels uppskov till höstsessionen med behandlingen av vissa ärenden, dels nya riksdagsledamöter fr. o. m. höstsessionen 1972. Särskilda meddelanden har utarbetats angående riksdagens arbete m. m., riksdagens utrikeskontakter och riksdagens skoltjänst.

§ 8 Interpellation nr 136 om sysselsättningsfrämjande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÄLLDIN (c), som yttrade:

Herr talman! Stor arbetslöshet, starka prisökningar och svag produktionstillväxt kännetecknar för närvarande den svenska ekonomin. Den återhämtning som tidvis gjort sig märkbar inom vissa delar av näringslivet tycks närmast ha stannat av. Något allmänt uppsving har därför inte kommit till stånd. Samtidigt har kommuner och landsting måst ålägga sig stor återhållsamhet med nya utgifter på grund av den svaga tillväxten i skatteunderlaget och redan tidigare höga skattesatser.

Att konjunkturförbättringen uteblivit har tillsammans med de fortgående strukturella förändringarna i näringslivet och i samhället i övrigt lett till att sysselsättningssituationen ytterligare förvärrats. De arbetslöshetstal som uppmäts de senaste månaderna är de högsta som noterats vid denna tid på året under hela efterkrigstiden. Liksom tidigare är situationen utomordentligt besvärlig för bl. a. den äldre arbetskraften, kvinnor och ungdomar utan yrkesutbildning samt vissa tjänstemannagrupper.

Regeringen har liksom tidigare försökt möta utvecklingen med i första hand arbetsmarknadspolitiska insatser och andra punktåtgärder. Regeringen har sålunda redan ett par gånger under hösten deklarerat sin avsikt att vidta åtgärder för att bl. a. mildra arbetslösheten inom byggsektorn.

Enligt min uppfattning kan man emellertid knappast räkna med att dessa åtgärder är tillräckliga för att komma till rätta med vare sig den

stora arbetslösheten, prisstegringarna eller den vikande produktionstillväxten. Mitt parti har redan tidigare vid ett flertal tillfällen deklarerat att den typen av åtgärder inte är nog i en situation med massiv arbetslöshet och praktiskt taget ingen produktionsökning. Situationen ställde sig annorlunda under den praktiskt taget oavbrutna högkonjunkturperioden i början och mitten av 1960-talet, men läget har sedan dess radikalt förändrats.

Detta innebär inte att vi har någon negativ inställning till arbetsmarknadspolitiken eller till andra s. k. selektiva åtgärder. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste i dagens läge användas i all den utsträckning som är möjlig. Centerpartiet har också tillstyrkt praktiskt taget alla de förslag som regeringen lagt fram i det avseendet under den nuvarande lågkonjunkturperioden. Men sådana åtgärder blir verkligen effektiva först om de stöds av generella ekonomisk-politiska insatser.

Den för dagen mest aktuella åtgärden torde vara att uppskjuta ikraftträdandet av den i våras beslutade höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Det är oundvikligt att en fördubbling av arbetsgivaravgiften från 2 till 4 procent i nuvarande sysselsättningsläge får ytterst allvarliga konsekvenser.

Jag vill också peka på den negativa inverkan som den nuvarande höga räntan på långa lån har på näringslivs- och bostadsinvesteringarna. Räntan på långa lån har under nuvarande lågkonjunkturperiod inte sänkts i motsvarande grad som diskontot. Det har lett till en stark press uppåt på hyresnivån, särskilt i nybyggda hus. Ränteutvecklingen får därför betraktas som en av huvudorsakerna till att många nya lägenheter nu står tomma och att bostadsbyggandet inte kunnat hållas uppe i den utsträckning som tidigare varit planerat. Den höga låneräntan har givetvis också dämpat industriinvesteringarna och därvid motverkat de stimulansåtgärder som satts in för att få fart på industriinvesteringarna.

På den långa lånemarknaden dominerar numera AP-fonderna den svenska kreditmarknaden. Det ligger givetvis i löntagarnas, övriga förvärvsarbetsandes och pensionärernas intresse att ATP-medlen förvaltas på sådant sätt, att medlen ger en god förräntning. Men det ligger enligt min uppfattning knappast i dessa gruppers intresse att förräntningskravet drivs så långt att det leder till kraftiga hyreshöjningar och inskränkningar i industriinvesteringarna med åtföljande negativa verkningar på sysselsättningen. Det är mot den bakgrunden angeläget att söka bringa den långa räntan i bättre överensstämmelse med diskontot och den allmänna räntenivån.

Sysselsättningssituationen inger också oro sett på längre sikt. De preliminära uppgifter som redovisats från 1970 års folkräkning visar, att antalet sysselsatta i landet visserligen hållits uppe, men sett i förhållande till befolkningsstorleken i de arbetsföra åldrarna har sysselsättningen sjunkit. Ett stort antal gifta kvinnor har trätt ut på arbetsmarknaden. Mot den ökningen svarar emellertid en ungefär lika stor minskning av antalet sysselsatta män. Delvis förklaras detta av de ändrade utbildningsvanorna med allt fler studerande i vuxen ålder. Nedgången i förvärvsintensiteten är emellertid också påtaglig i de högre åldrarna. Det är där fråga om en ökad utslagning av äldre arbetstagare och i övrigt utsatta

grupper från den ordinarie arbetsmarknaden bl. a. i samband med större rationaliseringar och nedläggningar av företag.

En förutsättning för att denna utveckling skall kunna vändas och för att nytillkommande grupper på arbetsmarknaden skall kunna få sin försörjning ordnad är att den industriella kapaciteten kan byggas ut i snabbare takt än hittills. En av de stora svagheter i den svenska ekonomin under de senaste åren har varit den svaga investeringsutvecklingen i industrin. Expansionen har i stället främst burits upp av de kommunala och statliga investeringarna. Till detta kommer att industriinvesteringarna i högre grad inriktats på rationaliseringar och lönsamhetsförbättringar i det enskilda företaget än på kapacitetsutbyggnad med åtföljande lönsamhetsförbättringar för samhället som helhet.

Vissertligen är det inte troligt att industrin i framtiden kan sysselsätta så många fler än nu ens vid en mycket snabb utbyggnad. Men indirekt bestämmer industrin även de framtida sysselsättningsmöjligheterna inom andra sektorer. Byggnads- och serviceverksamheten är i hög grad avhängig av utvecklingen inom industrisektorn. Möjligheterna att fullfölja det sociala reformarbetet och att bygga ut den samhällsservice som stat och kommun svarar för beror likaså i sista hand på hur den utlandskonkurrerande delen av vårt näringsliv utvecklas.

Viktiga förutsättningar för att industriutbyggnaden skall kunna påskyndas är bl. a. att kapitalfrågorna kan lösas och att hela landets produktionsresurser tas till vara. Detta förutsätter i sin tur bl. a. en medveten regionalpolitik, inriktad på att skapa varaktig balans i sysselsättningen mellan olika regioner i landet.

Företagsbeskattningen spelar i detta sammanhang också en viktig roll. Tyngdpunkten i företagsbeskattningen har under senare år förskjutits från beskattning av vinsterna till beskattning av arbetskraft och andra produktionsfaktorer. Samtidigt har de socialförsäkringsavgifter som tas direkt hos företagen fått ökad betydelse främst genom utbyggnaden av ATP-systemet.

Förutsättningen för att påskynda strukturrationaliseringen, t. ex. genom löneskatt eller andra pålagor, är emellertid att den friställda arbetskraften kan finna ny sysselsättning och att sociala skadeverkningar på det sättet inte uppstår. Det har emellertid inte varit fallet de senaste åren. Oberoende av konjunktursituationen har det förelegat en stor strukturarbetslöshet, och friställningarna har haft betydligt större omfattning än vad som kunnat placeras i nya sysselsättningar.

Det är nödvändigt att företagen genom bl. a. ändrade skatteregler i fortsättningen stimuleras att ta till vara de arbetskraftsresurser som finns på ett bättre sätt. En väg att uppnå detta kan vara att differentiera den allmänna arbetsgivaravgiften så att den inte belastar alla företag lika hårt.

Det nuvarande skattesystemet favoriserar också sammanläggningar och uppköp av företag jämfört med etableringar av nya företag. Detta torde vara en viktig anledning till att etableringarna av nya företag inte bara stagnerat utan i vissa branscher praktiskt taget upphört. Detta gäller såväl etableringar av enskilda personer som bildandet av nya filialföretag. Det är enligt min uppfattning nödvändigt att dessa förhållanden beaktas vid den kommande översynen av företagsbeskattningen. Utan en fortlöjande

etablering av nya företag går det inte att klara ett mera ambitiöst program för industriutbyggnaden.

De senaste årens obalans på arbetsmarknaden har också lagit sig det uttrycket, att det förelegat brist på yrkeskunnig arbetskraft inom industrin även under perioder med genomsnittligt sett hög arbetslöshet. Förhållandet har varit likartat inom andra kroppsarbetsyrken.

Vissa tecken tyder på att det har skett en viss ändring till det bättre i detta avseende under senare tid. Så har t.ex. tillströmningen till gymnasieskolans yrkeslinjer i höst varit mycket stor.

Det finns emellertid enligt min uppfattning risk för att rekryteringen till kroppsarbetsyrkena kan komma att försvåras på nytt vid en allmän åtstramning på arbetsmarknaden. Riksdagen uttalade sig i fjol, i anslutning till en centermotion, för insatser på olika områden för att säkerställa en bättre tillgång på yrkeskunniga kroppsarbetare i industri och andra näringar. Jag anser att det är viktigt att nu snabbt omsätta de tankegångar som då fördes fram i praktiskt bruk. Det behövs bl. a. vidgade möjligheter till praktisk yrkesutbildning och insatser för att säkerställa en bättre arbetsmiljö. Ännu återstår också mycket för att ge kroppsarbetsyrkena den sociala status som erfordras för att tillräckligt många ungdomar i framtiden skall lockas att ta sig an sådana uppgifter.

Det skulle vara en styrka för svensk ekonomi, om strukturarbetslösheten kunde reduceras till en mera rimlig nivå och utstampningen bland de arbetsmarknadsmässigt sett svaga grupperna kunde bromsas upp. Det gäller inte bara att se till det enskilda företags effektivitet utan också att göra samhället som helhet effektivare. Det förutsätter att vi tar till vara arbetskraftsresurserna på ett bättre sätt än hittills.

Att skapa full sysselsättning och ge alla tillgång till meningsfullt arbete måste enligt min uppfattning nu på nytt sättas först på alla reformprogram. Det finns inget större hot mot den materiella tryggheten och mot jämlikheten än den arbetsmarknadssituation som vi har i dag. Än värre skulle det givetvis bli om den blev bestående under en längre period.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kummarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att komma till rätta med den nuvarande mycket höga arbetslösheten?
2. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att säkerställa den behövliga expansionen inom industrin och övriga delar av näringslivet?

Denna anhållan börjades.

§ 9 Interpellation nr 137 om sysselsättningsfrämjande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Herr HELEN (fp), som yttrade:

Herr talman! 1971 var ett dåligt år i ekonomin. Landets samlade tillgångar ökade bara med 0,3 procent – en knapp tiondel av genomsnittet för OECD-länderna. Industriinvesteringarna ökade inte alls – om man bortser från de i och för sig positiva miljöinvesteringarna. Arbetslös-

heten var rekordhög, med mer än dubbelt så stort antal arbetslösa andra halvåret 1971 som andra halvåret 1970. Trots detta vägrade regeringen att sätta in kraftfulla generella stimulansåtgärder för att få fart på ekonomin och öka sysselsättningen.

1972 skulle bli ett år med högkonjunktur, menade man. Och då var det olämpligt att öka köpkraften i ekonomin.

Men regeringens bedömning var felaktig. Arbetslösheten har varje månad under 1972 varit högre än motsvarande månad 1971. Den uppgång i ekonomin och sysselsättningen som man i våras räknade med skulle komma andra halvåret i år tycks ha bromsats upp, även om läget varierar mellan olika branscher och sektorer. Arbetskraftsundersökningen för september visar på ett större antal arbetslösa än under någon månad 1971. Särskilt för ungdomar, kvinnor och tjänstemän är utvecklingen mycket bekymmersam.

46 000 ungdomar i åldrarna 16–24 år var enligt senaste arbetskraftsundersökningen arbetslösa i september. Personalchefer, studievägledare och andra som kommer i kontakt med dessa ungdomar noterar en betydande villrådighet och pessimism inför framtiden. I socialnämndernas väntrum kan man i dag se mängder av arbetslösa ungdomar, som kanske blir märkta för livet av sina erfarenheter.

Den offentliga sektorns minskade expansion – delvis en följd av den svaga ökningen av skatteunderlaget – och nedgången i byggandet ger utrymme för industriexpansion och gör det än mer angeläget med mer av nyföretagande och nya satsningar. Men viljan och förmågan att tillräckligt mycket öka investeringarna saknas. Avkastningen på en investering är även i framgångsrika företag ofta lägre än vanlig bankränta. Företagen kämpar en besvärlig kamp med stigande kostnader. Osäkerheten inför framtiden – inte minst osäkerheten om regeringens näringspolitiska avsikter – är betydande. De investeringar som företas är i stor utsträckning till mera för att klara kommande kostnadsökningar än för att expandera och sysselsätta fler människor.

För denna utveckling har regeringens ekonomiska politik ett betydande ansvar. Som LO:s utredningsavdelning konstaterar i en nyligen publicerad ekonomisk översikt "verkar det som om vi skulle tvingas konstatera att den svenska ekonomin för andra året i följd bragts ganska nära fullständig stagnation". Regeringens oförmåga att klara den ekonomiska politiken har drabbat många enskilda människor hårt i form av arbetslöshet, minskad konsumtionsförmåga och minskat utrymme för offentliga insatser. Genom överuttag i preliminärskatttabellerna har staten tvångslånat ungefär en och en halv miljard kronor av skattebetalarna i ett läge där köpkraften varit alltför svag.

Det rör sig inte bara om dåligt handlag med konjunkturpolitiken. Det är också en fråga om mera djupgående brister i regeringens ekonomiska politik och om näringspolitikens inriktning. Sysselsättningen inom industrin ligger nu ca 5 å 6 procent lägre än i mitten av 1970, ungefär motsvarande 50 000 personer. Vi har inte i Sverige under de senaste åren haft en ekonomisk politik för att skapa jobb. Den utslagning av svaga företag som politiken syftat till har lyckats. De arbetsmarknadspolitiska insatserna har varit och är betydande. Men det sista och avgörande steget

– att skapa nya jobb på öppna marknaden – har misslyckats. Nyföretagandet, mätt både i sysselsättning och antal arbetsställen, har drastiskt sjunkit sedan mitten på 1960-talet. Cirka var sjätte anställd inom verkstadsindustrin arbetar i förlustföretag.

De betydelsefulla arbetsmarknadspolitiska insatserna får full effekt först om de understöds av en ekonomisk politik som ger nya jobb. Den första försvarslinjen mot arbetslöshet måste gå i företagen själva. Staten måste underlätta för näringslivet att investera, bygga ut och skapa jobb. Bara lönsamma företag ger rejäl trygghet för de anställda, kan betala goda löner och har resurser att radikalt förbättra sin arbetsmiljö. Den kapitalbildning som sker i lönsamma företag kan också komma de anställda till del genom ett system med andel för de anställda i företagets långsiktiga sparande.

”Den arbetslöshet vi har i dag skulle snabbt upplösas om vi fick snurr på ekonomin igen”, konstaterar LO:s utredningschef i en intervju nyligen och fortsätter: ”Det är ganska likgiltigt om lönsamheten sjunkit tidigare eller inte – saken är helt enkelt den att den nu måste bli sådan att vi får den tillväxt vi eftersträvar.” Det är inte bara fråga om att klara ett besvärligt konjunkturläge. Det är minst lika mycket fråga om att i ett längre perspektiv höja sysselsättningsnivån, som tenderat att sjunka oavsett konjunkturer under det senaste decenniet. Det är också fråga om att få fart på ekonomin och nyföretagandet så att vi får nya resurser att använda för människors bästa.

Det finns anledning att se dystert på sysselsättningsläget det närmaste halvåret. Även om en snabb ekonomisk uppgång skulle komma, ökar nu arbetslösheten under vintermånaderna från en hög nivå. Företagen har stora lager och dåligt kapacitetsutnyttjande. Det tar därför tid innan en ekonomisk uppgång får ordentligt genomslag i sysselsättningen. Den dåliga investeringsviljan är inte enbart en konjunkturfråga. Dämpningen av den offentliga sektorns tillväxt liksom av byggnadsverksamheten är heller inte enbart konjunkturbetingad. Flertalet av de många ungdomar som i dag går arbetslösa är utbildade för andra yrkesområden än de som närmast kan förväntas öka sin efterfrågan på arbetskraft.

Jag har i annat sammanhang presenterat och närmare utvecklat fem punkter utöver vad som redan vidtagits för att motverka ungdomsarbetslösheten:

1. Höj inte löneskatten.
2. Inför allmän sysselsättningsförsäkring.
3. Förstärk och förbättra arbetsförmedlingarna.
4. Skapa fler praktikplatser – inte minst inom den offentliga sektorn.
5. Stärk kontakten mellan utbildning och förvärvsarbete.

Det är orimligt att fördubbla skatten på arbete mitt i en vinter med rekordhög arbetslöshet. Riksdagens beslut från i våras har redan fått negativa verkningar genom att dämpa företagens benägenhet att nyanställa. Det behövs nu en politik som skapar jobb – inte straffbeskattar jobb. Andra konkreta åtgärder för att klara arbetslösheten i vinter behöver också vidtas, och till dem återkommer vi från folkpartiets sida. Men det centrala just nu för att skapa trygghet i jobbet är att regeringen går in för en politik som ger större lönsamhet och därmed fart i

ekonomin. Då kan en ny tro på framtiden skapas också hos de tusentals ansvariga i mindre och medelstora företag som genom beslut om nya satsningar skulle kunna ge jobb på den öppna marknaden.

Under hänvisning till vad som nu anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Anser statsministern att man kan fortsätta att pressa ner lönsamheten i svenskt näringsliv utan att det får svåra skadeverkningar för de anställda? Om inte, vilka stimulansåtgärder avser regeringen att sätta in för att öka näringslivets vilja och förmåga till nya investeringar som ger fler jobb på öppna marknaden?

2. Är statsministern — utöver redan vidtagna åtgärder och som ett särskilt inslag i kampen mot arbetslösheten — beredd att pröva de i interpellationen redovisade åtgärderna för att minska ungdomsarbetslösheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Interpellation nr 138 om sysselsättningsfrämjande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till
Herr BOHMAN (m), som yttrade:

Herr talman! Den bristande balansen i den svenska samhällsekonomin har under de senaste åren blivit alltmer påtaglig. Under 1971 stannade bruttonationalproduktens tillväxt vid 0,3 procent och större delen därav var att hänföra till den offentliga sektorns expansion. Även under innevarande år beräknas ökningen bli obetydlig. Vår ekonomi har stagnerat.

Under 1971 minskade den privata konsumtionen i förhållande till 1970. Trots nominella löneökningar har för betydande grupper inkomstökningen efter skatt icke varit tillräcklig för att kompensera de stigande priserna.

Industriproduktionen har under de senaste två åren legat på oförändrad nivå. Detta har icke tidigare skett sedan början av 1950-talet. Även investeringsutvecklingen har i stort sett stannat upp. De investeringar som skett har framför allt syftat till att åstadkomma rationaliseringar för att nedbringa lönekostnaderna. På lång sikt kapacitetshöjande offensiva insatser i nya maskiner, anläggningar och ny produktion har nästan helt uteblivit, därför att de intäkter dessa beräknas ge i allt högre grad inte svarar mot kostnaderna. Antalet konkurser har markant ökat framför allt efter 1970 års "idiotstopp" på kreditmarknaden. Nyföretagandet har gått ner. Dessa fakta ligger bakom det starkt sjunkande antalet industriarbeten och den höga arbetslösheten samt de välfärdsförluster för hela samhället som därmed uppkommit.

Våra sysselsättnings- och balansproblem har icke sin grund i den internationella konjunkturutvecklingen. Det är den ekonomiska politik som regeringen bedrivit framför allt under de senaste åren som orsakat den nära nog fullständiga stagnationen i ekonomin.

Mot bakgrunden av den här skisserade utvecklingen framsår riksdä-

gens beslut i våras att fördubbla löneskatten som utomordentligt betänkligt. Därmed utgör löneskatten en börda på näringslivet som storleksmässigt motsvarar hela dess nettoresultat efter skatt. Det är ägnat att ytterligare begränsa företagsamhetens redan förut dåliga balans mellan inkomster och utgifter och tillgången på lönsamma investeringsobjekt. Ytterst drabbar skattehöjningen vårt lands möjligheter att sysselsätta människor.

Den balansrubbnings i den svenska samhällsekonomin som nu kommit till uttryck torde i stor utsträckning bli bestående, även om en konjunkturvändning självfallet måste få positiva konsekvenser. Om inga åtgärder vidtas består den höga kostnadsbelastningen på den svenska företagsamheten, liksom också den otillräckliga lönsamheten. Svårigheterna att genom expansiva investeringar skapa produktionskapacitet och sysselsättningsmöjligheter kvarstår. Den i förhållande till omvärlden höga allmänna skattebelastningen är även den ägnad att driva upp kostnadsläget och att begränsa tillflödet av den kvalificerade arbetskraft som trots den höga arbetslösheten i dag inte står till förfogande inom många viktiga industrisektorer. Kostnaderna och skatterna påverkar vidare den för innovationerna nödvändiga forskningen. Följdriktigt har antalet forskningstimmar inom industrin mot slutet av 1960-talet väsentligen nedgått.

I denna situation är allt flera ekonomer överens om att en omläggning av den ekonomiska politiken är nödvändig för att vända den negativa trend i 1970-talets utveckling som alla tecken nu pekar på. Ju längre man dröjer att angripa de kristendenser som börjat göra sig alltmer gällande, desto svårare blir det att med bevarad rörelsefrihet och bibehållet demokratiskt marknadssystem komma till rätta med dem.

Det oerhörda slöseri med resurser som det innebär att icke utnyttja ett lands fulla kapacitet, att ha en hög arbetslöshet och att inte i sysselsättningsskapande syfte bygga ut de produktiva resurserna måste bekämpas. Stagnationspolitiken måste ersättas av en positiv stimulans- och tillväxtpolitik. Det måste bli fråga om åtgärder på både lång och kort sikt. De långsiktiga måste bygga på en i verklig mening aktiv näringspolitik och ett reformerat skattesystem, som utnyttjar alla de latent förutsättningar för nya initiativ och nya satsningar som finns inom svensk företagsamhet och som återger alla de hundratusentals enheter som det här är fråga om – stora, medelstora och små företag – framtidstro och tillförsikt. På kort sikt måste den nuvarande höga arbetslösheten angripas förutom med arbetsmarknadspolitiska medel genom generellt verkande åtgärder ägnade att bringa ner näringslivets kostnadsbörda, öka lönsamheten och höja självfinansieringsgraden.

Eftersom regeringen hittills – och jag konstaterar detta på höstriksdagens första dag – trots alla varningar från företagsamhet, Landsorganisationen, oppositionspartier och en växande skara nationalekonomer icke visat sig beredd att vidta de åtgärder som dagsläget och framtiden kräver, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få rikta följande frågor:

1. Hur bedömer regeringen de långsiktiga balansrubbningsarna i den svenska samhällsekonomin och vilka åtgärder avser regeringen att vidtaga

för att komma till rätta med dem?

2. Vilka skyndsamma åtgärder – förutom rent arbetsmarknadspolitiska – avser regeringen att vidtaga för att vidga möjligheterna att ge produktiv och meningsfull sysselsättning åt det stora antalet arbetslösa?

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

Denna anhållan bordlades.

§ 11 Interpellation nr 139 om sysselsättningsfrämjande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Herr HERMANSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! I varje skede av den allt djupare arbetslöshetskrisen har talesmän för regeringen spritt illusionen att bättre tider snart skulle stå för dörren. Men så har inte blivit fallet. Arbetslösheten har fortsatt att stiga. Regeringens analyser har varit bristfälliga. Den har inte kunnat se arbetslöshetens orsaker, och man har ständigt felbedömt vilken fas av krisen man befunnit sig i. Än mindre har man förstått vilka åtgärder som skulle varit nödvändiga för att driva ned arbetslösheten och trygga rätten till arbete.

Man kan peka på att industrin fått flera order och att investeringarna ökar. Men den höga arbetslösheten *inte* bara består utan förvärras. Arbetslöshetssiffrorna för de första månaderna 1972 översteg motsvarande siffror för 1971. Därefter tydde siffrorna ett tag på en svag minskning av de arbetslösa jämfört med föregående år. Men under de första höstmånaderna 1972 har arbetslöshetssiffrorna åter markant överskridit dem för motsvarande månader 1971. För augusti 1972 redovisades i statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning 118 000 arbetslösa mot 107 000 i augusti i fjol. Septembersiffrorna 1972 visar 121 000 arbetslösa, vilket är 8 000 fler än i fjol.

Kvinnor, ungdom och äldre arbetare drabbas hårdast av arbetslösheten. Det stora antalet arbetslösa kvinnor har av regeringen använts för att skyla över arbetslöshetens omfattning på så sätt att man hävdar att allt fler kvinnor, som tidigare inte ingått i arbetskraften, stimulerats att söka arbete. Flera fakta tyder på att detta argument är falskt. För det första är inte arbetslösheten ett mindre problem därför att en stor del av de arbetslösa är kvinnor. Kvinnorna skall ha samma rätt till arbete som männen. För det andra har ökningen av antalet personer i arbetskraften - dvs. de som har eller söker arbete - endast varit 0,2 procent enligt en jämförelse mellan arbetskraftsundersökningarna för tiden januari–augusti 1971 och för samma period 1972. För det tredje visar en studie av arbetslöshetens sammansättning från 1970 att endast 6 procent av de arbetslösa inte tidigare haft arbete och att 22 procent sökt arbete efter uppehåll. 40 procent av de arbetslösa kvinnorna sökte arbete efter en tids uppehåll, men då hör till bilden att kvinnornas genomsnittliga arbetslöshetstid var avsevärt längre än för någon annan kategori och att detta framför allt gäller kvinnor som drabbats av personal- eller driftsinskränkningar. Det föreligger inga skäl att tro att denna sammansättning av kvinnoarbetslösheten skulle ha förändrats. De år som gått sedan 1970 har

präglats av en sådan arbetsmarknadssituation att många som skulle ha önskat ett arbete avstått från att söka enär det framställt som omöjligt att få något.

Ungdomen svarar också för en betydande del av arbetslösheten, även om arbetslöshetssiffrorna för ungdom minskat något de senaste månaderna. Den stora ungdomsarbetslösheten är inget tillfälligt problem. Andelen arbetslösa bland ungdom har under en rad år varit högre än bland andra åldersgrupper. Undersökningen om arbetslösheten 1970 visar att av ungdomsarbetslösheten en mindre del är att hänföra till förstagångssökande än till sådana som mist sina jobb.

Åldersgrupperna över 55 år svarar för en vikande del av arbetskraften. Under de senaste åren har årligen mellan 10 000 och 20 000 personer i dessa grupper stötts ut ur arbetskraften.

Samtidigt med att arbetslösheten i september i år är större än samma månad i fjol är antalet lediga platser 1 200 färre. Det är framför allt verkstadsindustrin som svarar för denna nedgång. Disproportionen mellan arbetslösa och antalet lediga arbeten är starkast i landets sju nordligaste län. Där fanns i september enligt AMS 4 183 lediga arbeten, medan arbetslösheten enligt AMS var 22 529. Detta skulle betyda fem arbetslösa på varje ledig plats, men det verkliga läget torde vara än värre.

Vänsterpartiet kommunisternas analys av arbetslöshetskrisen – vilken vid ett flertal tillfällen också presenterats för riksdagen – bekräftas av utvecklingen. Partiet har visat att periodiskt återkommande arbetslöshetskriser och en långsiktig ökning av reservarmén av arbetslösa hör till det kapitalistiska systemet. Den nuvarande krisen är således inte bara en ”konjunkturedgång”. Svårigheterna för ungdomen att få arbete, utstötningen av äldre arbetskraft, det växande antal som hänvisas till beredskapsarbeten och omskolning, tendensen mot allt längre arbetslöshetstid, det faktum att en viss ökad ekonomisk aktivitet i de kapitalistiska företagen inte förmår minska arbetslösheten samt att den arbetslöshet som finns kvar under konjunkturuppgångarna allt entydigare tenderar att öka visar att det under den aktuella krisen ligger långsiktiga och djupgående förändringar och kristendenser i det kapitalistiska systemet. Arbetare stöts ut ur produktionen utan att ett tillskott av nya arbetsplatser skapas. Kapitalismens utveckling omöjliggör tryggad rätt till arbete.

Kampen för rätten till arbete måste därför rikta sig mot det kapitalistiska systemet och dess anarkiska karaktär. De åtgärder som redan nu kan vidtas mot arbetslösheten måste läggas upp efter långsiktiga och medvetna riktlinjer. Den konjunkturpolitik med i första hand kortsiktiga insatser och direkt stöd till de kapitalistiska företagen som regeringen hittills bedrivit erbjuder ingen lösning. Den motverkar inte orsakerna till arbetslösheten. Vissa delar av den underlättar tvärtom den kapitalkoncentration och snedlokalisering som ingår som orsaker till arbetslöshetens ökning.

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare påvisat vilka omedelbara åtgärder som måste vidtas för att nedbringa arbetslösheten. Dit hör anläggande av statligt ägda basindustrier, finansierade med medel ur AP-fonderna, statligt finansierade arbeten på olika samhällsnyttiga

områden som miljövard, utbyggnad av daghem och annan service, insatser inom vårdsektorn osv. Dessa insatser måste sättas in efter en medveten planering. Målsättningen måste vara att göra slut på arbetslösheten.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsministern få ställa följande frågor:

1. Hur bedömer regeringen nu arbetslöshetssituationen, ett och ett halvt år efter det den sagt sig ha "en hel arsenal av instrument för att klara sysselsättningen, om det behövs"?

2. Har regeringen utarbetade planer för att förverkliga målsättningen arbete åt alla?

3. Vilka speciella åtgärder ämnar regeringen vidta för att bekämpa den särskilt höga arbetslösheten bland kvinnor och ungdom?

4. Vad kommer regeringen att föreslå för att lösa den äldre arbetskraftens speciella problem?

5. Kommer regeringen att föreslå anläggande av statligt ägda basindustrier, finansierade med medel ur AP-fonderna, och med ett avgörande inflytande för de anställda?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Interpellation nr 140 ang. utlokaliseringen av statliga verk

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (c), som yttrade:

Herr talman! Riksdagen uttalade år 1969 som en ambition att storstädernas tillväxttakt ur befolkningssynpunkt borde dämpas. Om denna målsättning rådde allmän uppslutning från riksdagspartierna. Sedan dess har vissa åtgärder vidtagits för att dämpa tillväxten. Det mest genomgripande beslutet har varit utlokaliseringen av statliga verk.

1971 beslöt riksdagen om en första utlokaliseringsetapp. Den omfattade sammanlagt ca 7 000 arbetsplatser. Därefter har inom finansdepartementet förberetts en andra utlokaliseringsetapp. Enligt det nu föreliggande förslaget skall denna etapp omfatta ca 4 000 arbetsplatser.

Under det senaste året har befolkningstillväxten inom Storstockholmsområdet stagnerat. Detta har uppfattats olika från de politiska partierna på det lokala planet. Man kan dock oavsett detta konstatera att denna utveckling är i överensstämmelse med riksdagens beslut. Det finns därför enligt min mening ingen anledning till oro inför befolkningsutvecklingen.

Den stagnerade befolkningstillväxten torde i stor utsträckning kunna sägas vara konjunktorellt betingad. Det är en temporär situation som inte bör påverka de beslut som kan fattas för att hindra en fortsatt tillväxt av Storstockholmsregionen.

De utlokaliserade verken kommer att ha stor betydelse för de regioner som står som mottagare. Inte minst ligger betydelsen däri att man kan nå en bättre balans på arbetsmarknaden i och med att de lokala arbetsmarknaderna kompletteras med arbetstillfällen inom förvaltningssektorn. Inte minst för Värmland är detta av stor betydelse. Denna komplettering är i många fall en förutsättning för att man skall nå regional balans.

De propåer som för närvarande hörs från tre av de stora partierna i Stockholmsområdet om att den andra utlokaliseringsetappen skall stoppas synes stå i strid med riksdagens uttalade ambition på regionalpolitikens område.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr finansministern framställa följande fråga:

Är finansministern beredd att fullfölja den andra etappen av utlokaliseringen av statliga verk?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Interpellation nr 141 ang. busstrafiken på sträckan Lesjöfors–Mora

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (c), som yttrade:

Herr talman! Trafikservicen på Inlandsbanan mellan Kristinehamn och Gällivare har undan för undan försämrats genom att tågturer dragits in. För några år sedan lades lågtrafiken ner helt mellan Lesjöfors i Värmland och Mora i Dalarna. Mellan dessa orter sattes — om än i otillfredsställande omfattning — busstrafik in. Den 1 september i år upphörde denna busstrafik. Därmed blev en sträcka på 11 mil av Inlandsbanan fullständigt ofrafikerad.

Nedläggningen påverkar naturligtvis påtagligt situationen för människorna i de bygder som berörs. De kan inte längre lita till någon kollektiv linjetrafik. För dem som saknar bil måste situationen bli mycket svår och många av dessa kan bli tvingade att flytta till orter, där de blir mindre beroende av kommunikationsförhållandena för att nå olika slag av service. Särskilt torde många äldre människor känna sig nödsakade att lämna sina nuvarande bostäder.

Nedläggningen av busstrafiken på sträckan Lesjöfors — Mora ökar svårigheterna för en bygd som redan har allvarliga problem att brottas med. Goda kommunikationer är en förutsättning för att utvecklingen inte skall stanna. Det måste finnas kollektiv trafik för att alla delar av landet skall få en tillfredsställande trafikservice. På många håll föreligger redan allvarliga brister i detta avseende. En upprustning av den kollektiva trafiken är nödvändig. Nedläggningar av järnvägar och busslinjer kan inte accepteras. Indragningen av här berörda trafik är en åtgärd som direkt strider mot den inriktning som måste präglade en trafikpolitik som syftar till trafikförsörjning i hela landet.

Landets länsstyrelser har för närvarande regeringens uppdrag att företa en regional trafikplanering. Den skall vara slutförd hösten 1974. Från regeringens sida har slagits fast att nedläggning av järnvägar och indragning av SJ:s busslinjer inte skall ske innan denna planering är slutförd. Nedläggningen av busstrafiken mellan Lesjöfors och Mora måste sålunda strida även mot myndigheternas trafikpolitiska intentioner. Att denna trafik inte utförts av SJ utan av GDG Biltrafik AB — där staten innehar 100 procent av aktiekapitalet — kan i praktiken inte ändra denna

slutsats.

Det är helt otillfredsställande att trafiken lagts ner. Enligt min mening måste trafiken på sträckan Lesjöfors – Mora skyndsamt återupptas. Bygden behöver denna busslinje.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens medgivande att till herr kommunikationsministern få ställa följande frågor:

Anser statsrådet att nedläggningen av busstrafiken på sträckan Lesjöfors – Mora överensstämmer med myndigheternas trafikpolitiska intentioner?

Är statsrådet beredd medverka till att trafiken på denna sträcka skyndsamt återupptas?

Denna anhållan bordlades.

§ 14 Interpellation nr 142 ang. arbetsvårdspolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKLUND i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid den omfattande friställning av arbetskraft, som utmärker den aktuella utvecklingen på arbetsmarknaden, drabbas först äldre och handikappade arbetstagare. Sådan arbetskrafts återplacering i arbetslivet är en uppgift för arbetsvärden, vars expeditioner därför sedan länge utsatts för ett växande tryck av arbetsökande. År 1960 uppgick dessa till 31 359, år 1968 till 86 184 och år 1971 till 100 089. Den viktigaste förklaringen till ökningen av antalet arbetsvårdssökande är uppenbarligen företagsnedläggelser och driftsrationaliseringar. Man bör nog dock också som orsak till ökningen av det registrerade antalet arbetsvårdssökande peka på den växande ambitionen hos olika samhällsorgan, som får med arbetshandikappade att göra, att anlita arbetsvärden för att därigenom få till stånd en arbetsprövning och en social rehabilitering avseende personer, som kanske länge tillhört dem som brukar betecknas som "utslagna".

I utredningen rörande den skyddade sysselsättningen, vilken utredning nyligen avgivit betänkandet "Skyddat arbete" (SOU 1972:54), anges som utredningens grundsyn på arbetsvärden, "att man på olika sätt måste öka samhällets och företagets ansträngningar för att dels förebygga uppkomsten av arbetsvårdsbehov och dels stödja de svårssysselsattas inlemmande i det reguljära arbetslivet. En uppdelning av arbetsmarknaden måste undvikas i en för den friska välutbildade och i allmänhet unga arbetskraften och en för den ur företagsekonomisk synpunkt mindre konkurrenskraftiga. Man kan heller inte bortse från att en skyddad sysselsättningssektor kan komma att minska såväl privata, kooperativa som offentliga företags intresse att i sin ordinarie verksamhet bereda arbete åt personer med nedsatt arbetsförmåga."

Tendensen att arbetsmarknaden genom de arbetsvårdspolitiska åtgärderna uppdelas i vad man kallat ett "A-lag" och ett "B-lag" måste målmedvetet motverkas. Förutsättningarna härför är dock i dagens arbetsmarknadsläge just inte ljusa.

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

Snara och kraftfulla åtgärder är därför påkallade. Trots en relativt stor ökning av arbetsvårdspersonalen i slutet på 1960-talet visar köbildningen vid arbetsvårdsexpeditionerna inte tecken att minska. Den genomsnittliga väntetiden för arbetsvårdssökande var den 5 oktober 1972 över 6 månader i Stockholms län (i Stockholms kommun ca 8 månader; i Skärholmen mer än ett år), Kronobergs län ca 3 månader, Södermanlands och Malmöhus län över 3 månader, för att nämna några exempel. Dessa väntetider är oförändrade eller t. o. m. längre jämfört med läget i september 1970. Arbetsvärden har sedan dess tillförts endast ett tiotal nya tjänster (ett krav från folkpartihåll 1970 på väsentligt större personalökning avisades). Inrikesminister Holmqvist fann i ett interpellationssvar till mig den 4 december 1970 de långa väntetiderna otillfredsställande och uttalade att man hade uppmärksamheten riktad på förhållandena. Någon speciell motåtgärd har såvitt kan bedömas dock inte vidtagits.

Väntetiderna synes kunna delvis förklaras av att personalökningen hos arbetsvärden sålunda inte hållit jämna steg med ökningen av antalet arbetsvårdssökande. I tidigare åberopade betänkande "Skyddat arbete", där vissa förslag framlägges rörande åtgärder för att öka möjligheterna till arbetsvårdssökandes sysselsättning, påpekas på flera ställen vikten av en ökning av personalen vid arbetsvårdsexpeditionerna. Väntetiderna borde rimligen också kunna minska i samma mån som placeringsmöjligheterna ökar. Dessa har sedan år 1960 så till vida väsentligt ökat som antalet av AMS godkända platser vid verkstäder för skyddat arbete nämnda år uppgick till nära 1 600 mot 12 450 i slutet av år 1971. Likväl har väntetiderna för arbetsvårdssökande till synes inte minskat.

Placering såvitt möjligt på den reguljära arbetsmarknaden av även personer med begränsad arbetsförmåga är, som utredningen rörande den skyddade sysselsättningen betonat, i hög grad önskvärd. Utredningen föreslår vissa åtgärder för att främja en utveckling i sådan riktning. För att dessa skall kunna genomföras är dock en viktig förutsättning att arbetsvårdspersonalen förstärkes. Denna personals otillräcklighet anses som en viktig orsak till att redan nu i bidragshänseende möjliga arbetsvårdsåtgärder med syfte att öka arbetshandikappades utsikter till placering inom den vanliga arbetsmarknaden använts i synnerligen begränsad omfattning.

En av de åtgärder, som borde kunna medverka till ökade möjligheter att sysselsätta arbetshandikappade på den reguljära arbetsmarknaden, är verksamhet med s. k. anpassningslag. Verksamheten har ergonomisk och bioteknologisk inriktning. Rörande hittills bedrivna försöksverksamhet av detta slag anför nämnda utredning bl. a. följande:

"Målsättningen för försöksverksamheten med anpassningslag har angetts vara att inom ramen för företagets verksamhet kunna bedriva en aktivitet som syftar till att med hjälp av företagets egna och arbetsförmedlingens personalresurser och med anlitande av de arbetsmarknadspolitiska medel som kan komma i fråga kunna anpassa arbetsuppgifterna till befintlig och nyanställd arbetskrafts förutsättningar. Ett mål anges också vara att genom förebyggande åtgärder i form av utbildning och olika arbetsvårdande åtgärder kunna ge den berörda arbetstagaren fortsatt anställning inom företaget.

På det lokala planet har sedan 1970 ett samarbete i enlighet med de intentioner som redovisats i arbetsmarknadsstyrelsens anvisningar varit etablerat i Västernorrlands län. Tidigare har, dock att samarbetet i regel inte skett i lika reglerade former, sådan verksamhet funnits även på andra håll. Eftersom verksamheten i Västernorrlands län nått en viss omfattning synes det lämpligt att i korthet lämna en redogörelse för anpassningslagens arbete med utgångspunkt från organisationen i detta län.

I ett antal företag som visat intresse och som bedömts lämpliga för en försöksverksamhet har bildats en permanent arbetsgrupp – anpassningslag. Laget har tre ledamöter som utses av respektive företaget, fackförbundet och arbetsförmedlingen. Företaget kan från fall till fall låta sig representeras av olika personalmän eller arbetsledare. De inom företaget fungerande fackförbundena sätter in den person som representerar det aktuella facket, och arbetsförmedlingen kan välja bland sina specialister den mest lämpliga. I sitt förberedande arbete kan anpassningslaget adjungera sakkunniga såsom företagsläkare, ergonomisk expertis, drifttekniker m. fl.

Då arbetsförmedlingen åtagit sig att medverka i ett anpassningslag har det aktuella företaget förbundit sig att icke avskeda någon anställd förrän anpassningslaget avgivit yttrande i ärendet och dessförinnan haft skälig tid att utreda tänkbara lösningar på sysselsättningsfrågan inom företagens ram.

Sysselsättningsalternativ diskuteras med den arbetstagarare som riskerar att förlora sin anställning, varvid den anställdes egna önskemål prövas noga. Därefter tar laget del av företagens och arbetsledningens synpunkter och förslag liksom fackförbundets kunskaper om företaget och de aktuella arbetsförhållandena. Arbetsförmedlingens representant bidrar givetvis med information om de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kan vidtas. Med utgångspunkt från det material som insamlats lämnar laget förslag till åtgärder.”

Anpassningsverksamhet i Västernorrlands län bedrivs vid sex företag och i Blekinge län vid tre företag (med en väntad vidgning inom kort till 13 företag). Enligt vad utredningen meddelar utarbetar AMS för närvarande riktlinjer för anpassningsgruppernas verksamhet, varvid anpassningsåtgärderna sammankopplas med tillämpningen av de lagar om förbättrat anställningsskydd och åtgärder för att främja äldre arbetstagarares sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden, vilka trädde i kraft den 1 juli 1971 (s. k. äldrelagarna).

Som utredningen påpekar och som redan här refererats kräver anpassningslagidéns vidgade tillämpning utökade personalresurser hos de lokala AMS-organen. Utredningen har dock inte framlagt några förslag på denna punkt.

Med hänvisning till vad här anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Kommer regeringen att lägga betänkandet ”Skyddat arbete” (SOU 1972:54) till grund för förslag till nästa års riksdag om vidgade åtgärder ägnade att främja arbetshandikappades sysselsättning?

2. När väntas de arbetsmarknadsstyrelsens anvisningar om de s. k.

anpassningsgruppernas (eller -lagens) verksamhet komma att utföras, som åsyftas i detta betänkande?

3. Är herr statsrådet villig att medverka till att personella och andra praktiska förutsättningar till främjande av en snar vidgning av anpassningsgruppernas verksamhet och allmän minskning av väntetiderna vid arbetsvårdsexpeditionerna kommer till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 15 Interpellation nr 143 om speciella radioprogram för svenskar i biståndsverksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKLUND i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! I 5 § i avtalet mellan staten och Sveriges Radio stadgas bl. a. att bolaget skall "producera särskilda program för utsändning till utlandet i syfte att skapa möjligheter för utländsk publik och särskilt för utlandssvenskar att genom rundradio erhålla information om och upprätthålla kontakt med Sverige". Det gäller alltså "särskilda program -- -- särskilt för utlandssvenskar". Sveriges Radio har också meddelat en särskild instruktion för utlandsprogrammet (UTP), som förutsätter kortvågssändningar. Sändningar sker dock delvis även på mellanvåg. Huvuddelen av UTP produceras av sändningsredaktionen (direkt sändning från Sverige). Endast 20 procent av verksamheten avser "programexport radio" respektive "programexport film".

I början av 1952 togs de två kortvågssändare på vardera 100 kW i bruk vilka sedan använts för ovan åsyftade utlandssändningar. Dessa sändningar har delvis omfattat specialprogram med dels sjöfolk, dels missionärer som målgrupper. I fråga om missionärerna började specialsändningarna redan i slutet av 1940-talet. Sändningarna innehöll nyheter från Sverige och information av speciellt intresse för missionärer. Dessa sändningar upphörde dock i februari 1969 (enligt uppgift på grund av brist på anslag). Medelstillelningen till UTP har sedan dess visserligen höjts för budgetåren 1970/71 och 1972/73 men dock otillräckligt i förhållande till de stigande kostnaderna och behoven. Det bör anmärkas att 1960 års radioutredning självfallet hade en annan prioritering än som blivit en följd av den medelsbrist som nu råder.

Förutsättningarna för utlandssändningar förändras nu radikalt genom att tre nya kortvågssändare med en effekt om vardera 500 kW med placering i Karlsborg successivt tas i bruk under nu löpande budgetår. Sändarna medger enligt Roland Pålssons i juni 1972 avgivna utredning "Sveriges Radios utlandsprogram" en ökning med 50 procent av nuvarande sändningsvolym.

Skall dessa ökade sändningsmöjligheter kunna utnyttjas till fullo erfordras dock enligt utredningen en mycket betydande höjning av UTP:s nuvarande anslag. Det förefaller föga konsekvent och rationellt att skapa väsentligt ökade tekniska resurser och sedan inte alls eller endast i begränsad mån ställa erforderliga driftmedel till förfogande för resurser-

nas ianspråktagande.

Utan att ingå på den av den Pålssonska utredningen upptagna frågan om finansiering av UTP:s drift (skattemedel eller licensmedel eller utnyttjande av båda dessa medelskällor) vill jag ånyo här fästa uppmärksamheten på indragningen 1969 av de särskilda sändningarna till missionärer, vilka sändningar dittills pågått under många år. Behovet av detta slag av specialsändningar kan sedan dess på grund av de allt osäkrare utrikespolitiska förhållandena sägas snarast ha ökat. Härtill kommer att andra grupper av svenskar i u-landstjänst (t. ex. fredskårister, FN-expert) borde kunna betjänas genom något specialprogram från Sveriges Radio. Man kan därför tänka sig som rimligt ett kontinuerligt program inriktat på *flera* kategorier u-landsarbetare än missionsarbetare.

Med stöd av vad här anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig att medverka till sådan ökad medelstildelning till Sveriges Radios utlandsprogram, att förutsättningar skapas att - med utnyttjande av den ökade sändningskapaciteten - sända specialprogram riktade till svenskar i olika slag av biståndsverksamhet i u-länderna (missionsarbetare, fredskårister, FN-expert etc.)?

Denna anhållan bordlades.

§ 16 Interpellation nr 144 ang. rymningar från fängvårdsanstalt

Ordet lämnades på begäran till

Herr WINBERG (m), som yttrade:

Herr talman! Problemen om brott och straff, frågan varför människor begår brott, vad samhället avser med olika reaktioner på begångna brott och vilka av dessa som är mest effektiva har ständigt belysts i den kriminalpolitiska debatten. Olika teorier och synpunkter på detta har framförts.

Brottsbalkens påföljdssystem innebär - kort uttryckt - att en sådan påföljd skall väljas i det konkreta fallet som både tillfredsställer vad som kan anses krävas för upprätthållandet av allmän laglydnad och ger så stora möjligheter som kan skapas för att främja den dömdes återanpassning i samhället. Detta innebär ett fortsättande och understrykande av tendenser inom straffrättsskipningen från tiden före brottsbalken att så långt möjligt minska användningen av frihetsberövande påföljd.

Även om alternativet kriminalvård i frihet med all rätt i ökad utsträckning har kommit att användas sedan brottsbalken trätt i kraft kvarstår att frihetsberövande påföljd likväl måste användas tämligen ofta.

Om det i ett konkret fall anses att den uppgift att bekämpa brottsligheten som ådömandet av en påföljd har bäst uppnås genom en frihetsberövande påföljd, inställer sig naturligt nog - särskilt när frihetsberövandet sträcker sig över längre tid - konsekvenser av negativ art för den dömda. Detta har också uppmärksamats i lagen om behandling i fängvårdsanstalt, vars 23 § ger vissa regler för den intagnes personliga behandling och där det vidare stadgas att skadliga verkningar

av frihetsförlusten såvitt möjligt skall förebyggas.

Anstaltsvården skall givetvis inte innebära en från samhällslivet i övrigt helt avskild verksamhet. Genom olika institut skall den dömda under verkställighetstiden för en frihetsberövande påföljd få möjlighet att successivt anpassa sig till normal samhällsmiljö och till de bostads- och arbetsförhållanden som kommer att råda efter anstaltsvistelsen. Detta är naturligtvis en riktig princip för det övervägande antalet interner.

När det gäller sådana dömda som begått mycket svåra brott – låt vara att de inte utgör någon särskilt stor grupp i förhållande till det totala antalet personer som ådömts frihetsberövande påföljd – måste också andra intressen än intresset av de dömdas återanpassning komma i beaktande. Samhällets skyddsintressen är här av väsentlig art.

Justitieministern har i svar den 26 januari 1972 på en av mig i kammaren framställd fråga angående permission och frigång för den som dömts till internering meddelat, att detta tillåts endast när fara för missbruk inte får anses föreligga samt att andra regler måste gälla för dem som begått svåra brott än för andra intagna.

Problemet med dem som begått mer allvarliga brott har emellertid i något annan form fått sin aktualitet genom de rymningar som den 18 augusti kunde ske från fångvårdsanstalten i Kumla. Här var fråga om 15 interner som var intagna vid denna fångvårdsanstalt just därför att de bedömts som mycket avancerade när det gällde att utöva skilda slag av brottslig verksamhet och att därför samhällets skyddsintressen gjorde att särskilt omfattande åtgärder var erforderliga för att förhindra att de skulle kunna lämna anstalten. Genom att rymningen kunde äga rum på sätt som skedde visades att erforderliga säkerhetsåtgärder icke vidtagits.

Den rymning som sålunda kunde ske från Kumlaanstalten medförde avsevärda kostnader för det allmänna för det spaningspådrag som var erforderligt för rymmarnas gripande, den utsatte medborgare i landet för skador såväl på egendom som till person och den tvingade många polismän att utsätta sig för personliga risker när de i sin tjänst skulle försöka gripa rymningarna. Rymningen har också rönt mycket stor uppmärksamhet hos allmänheten.

Med hänvisning till det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr justitieministern ställa följande frågor:

1. Har några särskilda åtgärder vidtagits efter händelserna i Kumla för att förhindra rymningar från landets fångvårdsanstalter i synnerhet när det gäller det svårast belastade anstaltsklientelet?
2. Kan herr statsrådet upplysa om hur stora kostnader samhället åsamkats på grund av rymningarna från Kumlaanstalten?

Denna anhållan bordlades.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRCK i Nässjö (m), som yttrade:

Herr talman! Den socialdemokratiska partikongressen fattade den 1 oktober med knapp majoritet beslutet "att någon ytterligare avancerad flygplanstyp — — — inte bör komma till stånd" (Aftonbladet den 2 oktober 1972).

Om innebörden i detta beslut råder oklarhet. Både försvarsministern och företrädare för försvarsdepartementet har efter beslutet framträtt och gjort gällande att det i själva verket inte är någon skillnad mellan det beslut som partistyrelsen förordade och det som kongressen med röstsiffrorna 174 mot 163 beslutade om. Eftersom frågan emellertid föranledde både debatt och votering vid partikongressen verkar detta vara en efterhandskonstruktion.

Det är för det svenska försvarets framtid av stor vikt att klarhet skapas i ärendet. Projektering och tillverkning av flygplan är en långvarig process, varför besked om vad som skall gälla måste ges i mycket god tid, detta för att den enda instans som kan fatta beslut om frågor av denna storleksordning — riksdagen — skall kunna få tillräcklig handlingsfrihet och kvalificerat underlag för sitt beslutsfattande.

Det flygplan som skall efterträda Viggen skall verka i 1990-talets stridsmiljö och kanske ännu längre fram i tiden. Vi kan i dag omöjligen veta någonting om den militära och politiska situationen vid denna tidpunkt. Men på grund av den långa tid som åtgår för att vid den aktuella tidpunkten över huvud taget ha något stridsflygplan i vårt försvar som är operationsdugligt måste vi fatta ett beslut redan 1976. Att fram till denna tidpunkt inte bedriva ett förutsättningslöst studiearbete i frågan vore ansvarslöst.

Skall vi alls i framtiden ha ett flygplan som kan efterträda Viggen? Om svaret på den frågan är ja, uppstår spørsmålet om detta skall vara svenskt eller om licenstillverkning eller inköp av utländskt skall komma i fråga. Även i de båda sistnämnda fallen åtgår längre tid än de flesta föreställer sig. Studiernas inriktning är i högsta grad beroende på om man väljer det svenska eller utländska alternativet.

I debatten har använts uttrycket "måttliga prestanda" om det kommande flygplanet. Någon klar definition på vad som avses med detta har inte getts. Begreppet "måttliga prestanda" har olika innebörd beroende på om man sätter det i relation till dagens eller morgondagens förväntade militärtekniska verklighet. Också på denna punkt måste klarhet skapas. Alldeles oavsett vad man menar med måttliga prestanda kan konstateras att typarbetet tar omkring tio år.

Med anledning av vad som här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr försvarsministern få ställa följande frågor:

1. Vari ligger skillnaden mellan partistyrelsens förslag och partikongressens beslut i frågan om nästa militära flygplanstyp enligt herr försvarsministerns mening?
2. Kan herr försvarsministern ge ett klart besked på punkten om han

anser att nästa militära flygplan skall vara av svensk tillverkning?

3. Vad lägger herr försvarsministern i begreppet "måttliga prestanda" för det aktuella planet?

Denna anhållan bordlades.

§ 18 Interpellation nr 146 om åtgärder mot prisstegringar

Ordet lämnades på begäran till

Herr MÖLLER i Göteborg (fp), som yttrade:

Herr talman! De häftigt stigande priserna är ett samhällsont som nu måste angripas med ett stort och samlat program. Prisstegringarna drabbar orättvist alla som inte kan kompensera sig. De höjer kostnadsläget onödigt mycket gentemot utlandet, vilket försvårar vår framtida exportkraft och sysselsättning. De betyder minskad sparvilja och spekulation i uppköp av fasta tillgångar genom lån. De betyder lönerörelser på en sjuk grundval, eftersom man anser sig behöva räkna med stora prisstegringar som minskar köpkraften och dessutom en högre faktisk skatteandel redan för en lönehöjning som bara motsvarar prisstegringarna. Det är kombinationen av ett dåligt skattesystem och stigande priser som drabbar så hårt.

En inflation som hållit på en längre tid får en benägenhet att fortsätta, just eftersom allt fler räknar med den och handlar därefter.

Denna utveckling måste vändas. Det behövs dels en prioritering av kampen mot prisstegringarna som en av de stora uppgifterna för den ekonomiska politiken, dels ett brett program med åtgärder för att komma till rätta med dem. Eftersom det är *ett samlat program inom hela den ekonomiska politikens ram* som här efterlyses — och inte någon punktvis åtgärd eller ingripanden som bara angriper symptomen men inte utvecklingen på sikt — ställes denna interpellation till finansministern.

Prisutvecklingen enligt statistiska centralbyråns långtidsindex för ändringar från december ett år till december nästa år visar följande:

1960-talet (genomsnitt/år)	4,0 %
1970	7,0 %
1971	7,5 %

Ökningen under 1970 och 1971 har alltså varit ungefär 15 procent på två år. Även om momshöjningen borträknas, som utgjorde ungefär fjärdedelen därav, är slutsatsen entydig. Vi har fått en ökad takt i prisstegringarna.

Detta har alltså skett under år som präglats av dåliga konjunkturer. Risker för en svårare inflation än vanligt då konjunkturerna blir goda är uppenbar.

Även i år har inflationen fortsatt. Från december i fjol till september i år — alltså på nio månader — har konsumentprisindex enligt statistiska centralbyrån ökat med 4,2 procent.

Att speciellt livsmedelspriserna har stigit ovanligt snabbt är allmänt bekant. Ett exempel är konsumentpriset på mjölk. Det var enligt riksgenomsnittet 105 öre första halvåret 1970 men i juli 1972 drygt 155 öre.

I denna interpellation efterfrågas såsom nämnt ett samlat program mot inflationen. Den kan inte bekämpas genom uppställande av bättre mål än hittills, om det inte också finns en faktisk vilja att ompröva tidigare inställningar och söka finna nya vägar att angripa det för medborgarna och samhället allt värre onda, som prisstegringarna utgör. Gärningar är vad som behövs. Det finns anledning att erinra om Winston Churchills ord: "Man må lägga märke till att ekonomiska problem, i motsats till politiska frågor, inte kan lösas genom något om än aldrig så starkt uttryck av nationalviljan, utan endast genom den rätta handlingen. Man kan inte bota kräfta med majoritet. Vad som behövs är ett botemedel."

Med hänvisning till det anförda ber jag om kammarens tillstånd att till herr finansministern få rikta följande interpellation:

1. Är finansministern villig att redovisa sin principiella syn på inflationens skadeverkningar?

2. Vilka åtgärder avser finansministern och regeringen att vidtaga för att bekämpa de allt allvarigare prisstegringarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 19 Interpellation nr 147 om åtgärder mot hyresstegring

Ordet lämnades på begäran till

Herr WERNER i Tyresö (vpk), som yttrade:

Herr talman! Det höga kostnadsläget i nyproduktionen av bostäder utgör ett av de främsta och angelägnaste inrikesproblemen. Talet om att vi har byggt bort bostadsbristen är inte sant. 475 000 hushåll är fortfarande trångbodda. Sämsta bostadsstandarden har de ensamstående, inte minst pensionärerna. Många barnfamiljer är trångbodda i dåliga lägenheter. Enbart i Storstockholms bostadskö trängs 90 000 sökande som saknar egen bostad.

Samtidigt står, trots höjda familjebostadsbidrag, tusentals lägenheter tomma därför att folk inte har råd att hyra dem. De tomma lägenheterna beror främst på de skyhöga hyrorna. Dessa ligger i de senaste årens nyproduktion i många fall – särskilt i Storstockholm – långt över 100 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta.

Statistiska centralbyrån har gjort en undersökning, som visar att hyrorna i flerfamiljshus de senaste åren stigit med 118 procent. Bland alla varor och tjänster steg hyrorna (inräknat hela bostadsbeståndet) mest under perioden 1960–1968 – enligt konsumentprisindex med 46 procent. Trots den enorma hyreshöjningen fram till i fjol talar mycket för att 1972 kommer att bli det verkliga rekordåret för hyreshöjningar. Hyreshöjningar är begärda över hela hyresområdet.

I nyproduktionen fortsätter den okontrollerade hyresstegringen. I de kommunala och allmännyttiga bostäderna har stora höjningar genomförts eller begärts. I privatägda hus, byggda före 1958, har hyreshöjningar på upp till 9 kronor per kvadratmeter genomförts. I de elva årgångar privathus som sedan 1 oktober undandragits hyresregleringen har

hyreshöjningarna ofta varit större än 10 kronor per kvadratmeter. Även lokalhyresgästerna drabbas av stora hyreshöjningar på grund av hyresregleringens slopande. De privata fastighetsägarna berikas samtidigt som servicen försämras genom utslagning av småbutiker och hantverkare.

Denna utveckling är ett resultat av den medvetna politik som syftar till att de s. k. marknadsekonomiska – dvs. kapitalistiska – krafterna skall styra bostadsförsörjningen. Regeringens uttalanden från 1966 års riksdag när man utgick från att ”de friare avtalsförhållanden på hyresmarknaden och de ändrade villkor för bostadsbyggandets finansiering, som väntas bli resultatet av pågående utredningsarbete, kan beräknas leda till att bostadskostnaderna, åtminstone inom vissa delar av bostadsbeståndet, stiger förhållandevis mera än levnadskostnaderna i allmänhet”, har bekräftats av den faktiska utvecklingen.

Bostadspolitiken har gått snett. Det sociala innehållet tunnats alltmer ut och försvagas. Utvecklingen skapar enorma problem inte bara för hyresgästerna utan också för kommunerna. Vi hävdar att allt detta är följderna av en politik där spekulering och profitjakt tillåts i olika led av byggnadsprocessen. Oeftergivliga krav för att komma till rätta med detta är enligt vår mening att man snabbt genomför totalfinansiering av bostadsbyggandet via en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank som tillhandahåller kapital till låg och fast ränta; vidare att man ingriper mot monopoliseringen inom byggnadsmaterialindustrin och vidtar kraftåtgärder mot markspekulationen.

Vänsterpartiet kommunisterna har, mot bakgrunden av den allt starkare kritik som förts mot hyreshöjningspolitiken, nyligen i ett brev till regeringen begärt att hyresstopp införes. Vi har krävt att fullmaktslagen om prisreglering ändras så att den också kan gälla hyresområdet. Vi har också begärt att regeringen under den tid som hyrorna läses fast inför höstriksdagen lägger fram förslag om ett nytt bostadssocialt program med syfte att bryta den nuvarande hyresstegringsvågen och anvisa vägar för att i stället sänka hyrorna.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern rikta följande frågor:

1. Anser regeringen den nuvarande utvecklingen på bostads- och hyresmarknaden vara i överensstämmelse med en socialt inriktad bostadspolitik, fri från spekulering och profitjakt?
2. Vilka åtgärder avser regeringen att vidtaga för att snabbt bryta den nuvarande hyresstegringsvågen och åstadkomma lägre hyror?

Denna anhållan bordlades.

§ 20 Interpellation nr 148 om införande av allmänt prisstopp

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Uppgifterna från statens pris- och kartellnämnd om prisutvecklingen visar på en fortgående stegring. Under perioden 1 januari – 30 september 1972 steg priserna i dagligvaruhandeln med 7,0 procent.

Kalkylerna löd på en höjning av matkostnaderna med ca 4,5 procent – för *hela* det innevarande året. När ett kvartal återstår är vi redan uppe i 7 procent. Fortfarande är det matpriserna som fortsätter att vara den främsta motorn i våra allmänna prishöjningar.

Men det är inte enbart matpriserna som går i höjden – och väntas komma att gå ytterligare i höjden. Vänsterpartiet kommunisterna har i ett särskilt brev till regeringen riktat uppmärksamheten på den oroväckande utvecklingen av hyresstegringarna. Brevet aktualiserar förslag om prisregleringslagens utsträckande till att omfatta även hyresområdet, varigenom ett hyresstopp skulle kunna utfärdas.

Det råder ingen tvekan om att samtidigt en samlad översyn behöver göras av prisutvecklingen och åtgärder vidtas för att omedelbart stoppa prishöjningarna. Vid vårriksdagens början väckte vpk-gruppen i en partimotion frågan om prisregleringslagens tillämpning och införandet av ett allmänt prisstopp.

I annat sammanhang hade vpk-gruppen anledning att påvisa också en annan sida av denna problematik. Det var att nuvarande indirekta beskattning innebär en accelererande prisstegring. För varje kompensation till jordbrukarna för inflationen följer ett ökat uttag av matmomsen. En ny sådan prisstegring väntar i januari 1973 med ökat uttag av mervärdeskatt. En än starkare höjning av priserna blir följden. Denna utveckling måste stoppas.

Enligt vår mening har sålunda ånyo starka skäl lagts fram för att *slopa moms på livsmedel*. Denna fråga bör enligt vår mening – tillsammans med förordad åtgärd att införa ett allmänt prisstopp – upptas till omedelbart övervägande inom regeringen.

Den nyligen avlämnade rapporten från arbetsgruppen för låginkomstfrågor redovisar material för belysning av dessa gruppers läge, som starkt belyser hur angelägen en lättnad i situationen för framför allt dessa grupper ter sig i nuvarande situation. De frågor som aktualiseras i denna interpellation är ägnade att åstadkomma en sådan lättnad.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få rikta följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att med anledning av den fortgående skrämmande prisutvecklingen föreslå regeringen ett omedelbart införande av allmänt prisstopp?

2. Om så inte är fallet, vilka andra medel avser statsrådet att vidta för att hejda de starka prisstegringarna samt i övrigt medverka till att de aktualiseras inom regeringen?

Denna anhållan bordlades.

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

§ 21 Interpellation nr 149 om svenskt erkännande av Sydvietnams provisoriska revolutionära regering, Tyska demokratiska republiken och Demokratiska folkrepubliken Korea

Ordet lämnades på begäran till

Herr MÅBRINK (vpk), som yttrade:

Herr talman! Under den senaste tiden har en rad exempel givits på konkreta steg för upprättandet av normala diplomatiska förbindelser mellan olika länder, även länder med skilda politiska och sociala system. I de fall sådant erkännande ej formellt fullbordats, exempelvis beträffande Finland – DDR där avtalet om diplomatiskt erkännande skall ratificeras i de båda ländernas parlament för att träda i kraft, har inledande förhandlingar påbörjats. Ett sådant exempel är överenskommelsen mellan Schweiz och DDR om ömsesidig handelsrepresentation. Den österrikiske utrikesministern uttalade i västtysk TV den 13 september detta år att Österrike ämnar uppta förhandlingar med DDR om diplomatiska förbindelser. Diplomatiske förbindelser har upprättats mellan Indien och DDR.

Den svenska utrikesledningen intar emellertid fortfarande en avvisande hållning – i en del fall bemantlad med en uppskovslinje, som skjuter ett klart ställningstagande på en oviss framtid. Detta förefaller vara den reella innebörden av de uttalanden som gjordes vid den nyligen avhållna socialdemokratiska partikongressen.

I fråga om erkännandet av PRR uttalades att Sverige bör erkänna den koalitionsregering som PRR vill bilda i Saigon så snart denna är ett faktum. Det faktiska läget är att Sydvietnams provisoriska revolutionära regering (PRR) i absolut övervägande grad behärskar landets territorium och har stöd av befolkningens majoritet samt att Saigonjuntan ”regerar” på sin obetydliga del utslutande i kraft av USA:s stöd. Medgivanden att det är PRR som företräder linjen att bilda en koalitionsregering klargör att ett svenskt erkännande av PRR på intet sätt står i motsättning till ett framtida svenskt erkännande av en sådan koalitionsregering eller på något sätt skulle motverka tillkomsten av en sådan. Tvärtom vore det ett stöd åt den enda och avgörande politiska kraften i Sydvietnam som eftersträvar en sådan politisk lösning. Det är dessutom ett än mer markerat politiskt ställningstagande mot USA-imperialismen, som i nuvarande skede av dess barbariska terrorbombningar bör få erfara fördömande i alla tänkbara former också från ett land som Sverige. En uppskovslinje i fråga om PRR:s erkännande är därför en i grunden omotiverad hållning från Sveriges sida.

Beträffande erkännandet av DDR återopas ett hänsynstagande till ”utvecklingen av Tysklandsfrågan”. Förbundskansler Willy Brandts avspänningspolitik sägs inte böra störas. Men ett svenskt diplomatiskt erkännande av DDR kan inte ha annan innebörd än andra staters erkännande av denna stat: ett stöd åt den europeiska säkerhetens och fredens intressen. Ett sådant erkännande skulle främja normaliseringssträvandena, inte ”störa” dem. Åtskilligt talar för att den västtyska regeringen uppfattar lösningen av Tysklandsfrågan som en fråga om ett avtal eller fördrag av annan innebörd än förbundsrepublikens relationer

till exempelvis andra socialistiska stater. I en korrespondens till Svenska Dagbladet (10 augusti 1972) heter det:

”Bonn håller emellertid fast vid att upprättandet av diplomatiska förbindelser inte kan komma på tal och beskickningarna kommer inte att få ambassadnivå.”

Att under sådana förhållanden göra ett svenskt erkännande av DDR beroende av en lösning av Tysklandsfrågan i västtysk mening är minst av allt ett uttryck för en svensk neutralitetspolitik. Alla skäl talar sålunda för att uppge det så ofta återopade hänsynstagandet till Bonnregeringens utrikespolitiska linje gentemot grannlandet DDR.

Beträffande Demokratiska folkrepubliken Korea uppges ett erkännande vara att motsa ”vid lämplig tidpunkt”. Läget sägs ha undergått en positiv förändring, enligt referaten från behandlingen av erkännandefrågorna vid den socialdemokratiska partikongressen. Stabiliteten, det ekonomiska och kulturella uppsvinget i folkrepubliken Korea är ingen företeelse ny för dagen. Nytt är de upptagna kontakterna och förhandlingarna mellan Nord- och Sydkorea. Men initiativen härtill är tagna av regeringen i den koreanska folkrepubliken. Logiskt borde den svenska regeringen för länge sedan genom ett erkännande ha stött den förda avspänningspolitiken från folkrepubliken Korea, om regeringen allmänt sett tar som sin riktning att stödja vad den uppfattar vara avspänningssträvanden. Men så har inte varit fallet. Uttalandena på sistone om att erkänna Demokratiska folkrepubliken Korea ”vid lämplig tidpunkt” bör sålunda ersättas med omedelbara åtgärder i syfte att upprätta diplomatiska förbindelser med detta land.

Det anförda motiverar sålunda enligt min mening ett närmare klarläggande av regeringens position i de i denna interpellation berörda erkännandefrågorna.

Med stöd av det anförda anhåller jag därför om kammarens medgivande att till herr utrikesministern få ställa följande frågor:

1. Är regeringen beredd att vidta omedelbara åtgärder för ett svenskt erkännande av Sydvietnams provisoriska revolutionära regering (PRR) och ett samtidigt brytande av alla förbindelser med Saigonjuntan?
2. Vill utrikesministern närmare klarlägga innebörden av uttalandena om att ett svenskt erkännande av Tyska demokratiska republiken bör ske med hänsyn till ”utvecklingen av Tysklandsfrågan” och att ett sådant erkännande bör ske ”inom en snar framtid”?
3. Är regeringen beredd att vidta omedelbara åtgärder för ett svenskt erkännande av Demokratiska folkrepubliken Korea?

Denna anhållan bordlades.

§ 22 Interpellation nr 150 ang. det lokala aktivitetsstödet till idrottsorganisationer

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (vpk), som yttrade:

Herr talman! I många spaltmeter och på åtskilliga sammankomster har

i höst debatterats idrottsorganisationernas lokala aktivitetsstöd. När frågan senast behandlades i riksdagen i april i år förelåg olika förslag. Från utskottets sida föreslogs ett reservationsanslag på 17,5 miljoner kronor, fördelat med 13 miljoner till idrottsorganisationerna och 4,5 miljoner till övriga. I en reservation krävde mittenpartierna ett reservationsanslag av 19 miljoner kronor.

I en reservation från vänsterpartiet kommunisterna krävdes att till utskottets skrivning skulle fogas följande bestämmelse: "Utskottet vill tillägga att norm för justeringarna bör vara att rättvisa skall uppnås mellan idrottsorganisationer och övriga." Detta tilläggsförslag till utskottets skrivning avlogs av riksdagen, bl. a. med motiveringen att anslaget då skulle få karaktären av ett förslagsanslag. Utskottet talade i sin skrivning visserligen om justeringar men inte alls efter vilken norm dessa skulle företagas.

Nu har verkligheten visat att idrottsorganisationerna blivit starkt diskriminerade. På deras lott kommer endast 6:22 per sammankomst, under det att övriga organisationer får 9:56 per sammankomst. Denna skillnad på 3:34 blir så mycket större och kännbarare, då i regel den kommunala bidragsgivningen följer den statliga. Tar man i beaktande att riktpunkten var 10 kronor per sammankomst när detta aktivitetsstöd infördes, förstår man mycket väl att idrottsorganisationerna känner sig i grunden lurade och att den uppkomna situationen skapat nära nog oöverstigliga svårigheter för dessa organisationer.

Hade riksdagen i våras följt vänsterpartiet kommunisternas yrkande om rättvisa mellan organisationerna, så hade i dag båda "sidor" varit berättigade till 9:56 per sammankomst. Någon ändring av fördelningen av de 17,5 miljonerna kronor mellan idrottsorganisationer och andra var det ju aldrig tal om från något håll. Bäst hade givetvis varit om anslaget uppförts som ett förslagsanslag.

Anständigheten kräver att idrottsorganisationerna omedelbart får rättelse och att dessutom ungdomsorganisationerna för det fortsatta arbetet får sådana besked från statsmakterna som krävs för att de skall kunna genomföra en god planering av kommande arbetsår.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet fru Odhnoff få ställa följande frågor:

1. Vilka omedelbara åtgärder avser statsrådet vidtaga för att rätta till den diskriminering som idrottsorganisationerna utsatts för beträffande det lokala aktivitetsstödet?

2. Avser statsrådet lägga om bidragsgivningen för aktivitetsstödet så att ungdomsorganisationerna vid sin planering av det fortsatta arbetet får en säkrare ekonomisk grund att räkna med?

Denna anhållan bordlades.

Ordet lämnades på begäran till
Herr LÖVENBORG (vpk), som yttrade:

Herr talman! En detaljgranskning utförd av en speciell forskargrupp har påvisat särskild överdödlighet i lungcancer i vissa orter med omfattande gruvsdrift.

Från fackligt håll har man hårt och bestämt riktat uppmärksamheten mot den klarlagda förekomsten av radongas och framhållit det sannolika sambandet mellan denna gas och dödligheten i lungcancer. Denna uppfattning har bekräftats av LKAB:s företagsläkare i Malmberget, som vid ett möte i början på oktober detta år redovisade resultatet av undersökningar i ämnet inför Svenska gruvföreningen.

Radon är en radioaktiv gas, som kommit i centrum för uppmärksamheten först på senare år. Hur många gruvarbetare som under årens lopp avlidit till följd av radongasbestrålning kan ingen säga.

Verklig uppmärksamhet fick detta problem sedan det 1971 fastslogs att gruvarbetare i Ämmebergs zinkgruva hade 13 gånger högre frekvens av lungcancer än icke gruvarbetare. Efter denna skrämmande upptäckt undersöktes också andra gruvor, varvid det visade sig att man i flera gruvor, bl. a. i Malmberget och Grängesberg, kunde finna radonhalter i nivå med dem som uppmättes i Ämmeberg.

Efter den uppmärksamhet som problemet fått och på grund av gruvarbetarnas egen aktivitet har en rad åtgärder inletts för att komma till rätta med denna uppenbara hälsorisk. Dit hör framför allt ordnandet av en bättre ventilation, att orter med hög radonhalt kan stängas och att mätning sker regelbundet. Oron bland gruvarbetarna är så stor att vare sig medel eller personella resurser får sparas när det gäller att så snabbt som möjligt minska riskerna.

Men det har också framkommit att den hälsorisk som är förknippad med radongasen inte helt kan undanröjas trots de åtgärder som nu vidtas. Man kan få ner radonvärdena, men risken för viss inandning av radon kvarstår.

Det finns därför all anledning att aktualisera frågan om inte gruvarbetarna i fortsättningen bör ägnas samma omsorg som övriga anställda som arbetar med radioaktiva ämnen (forskare, tekniker, viss sjukvårdspersonal osv.). Dessa grupper räknas som bekant in under strålskyddslagen när de exponeras för en tredjedel av det rekommenderade högsta tillåtna värdet. Utöver en rad andra skyddsåtgärder är dessa grupper enligt lagen berättigade till sex veckors semester.

Med hänsyn till förekomsten av radon inom gruvsdriften synes det rimligt att gruvarbetarna registreras som radiologisk personal under strålskyddsnämndens kontroll och blir delaktiga av förmåner och skyddsåtgärder som kommer vissa andra kategorier till del.

Men den höga cancerrisken inom gruvhanteringen hänger inte samman enbart med förekomsten av radongas. Det finns starka skäl för misstanken att dieselgasen är en minst lika stor hälsorisk. Dieselgasen innehåller ämnet benspyrén, en produkt vars risker länge har diskuterats. På senare tid har det också framkommit att benspyrén har cancerframkallande

effekt. Försök på djur har bekräftat den saken. Dieselgasen i förening med skjutgaser, radon, stendamm m. m. måste bli en förödande blandning att andas in.

Eftersom åtgärder nu vidtas för att få ned radonvärdena är det angeläget att också rikta blickarna mot dieselgasen. Vid tidigare underjordsbrytning användes så gott som uteslutande eldrift för gruvmaskiner och transporter under jord. Ur miljösynpunkt är detta helt överlägset. Det ger mindre motorbuller och framför allt inga illaluktande och hälsofarliga gaser. Problemet med dieselgasen har vuxit undan för undan, och vid upprepade tillfällen har gruvarbetarna själva sökt aktualisera frågan om återgång till den hälsovänligare eldriften. I den nu aktuella debatten kring radongasen framhåller gruvarbetarna ofta vikten av att man tar itu med olje- och dieselgaserna. Sker inte detta kvarstår en minst lika allvarlig hälsorisk för gruvarbetarkåren.

Med stöd av det nu anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få rikta följande frågor:

Delar herr statsrådet uppfattningen att gruvarbetarna med hänsyn till risken för radioaktiv strålning bör registreras som radiologisk personal under strålskyddsnämndens kontroll och bli delaktiga av samma skyddsåtgärder och förmåner som tidigare nämnda grupper?

Vill herr statsrådet för sin del medverka till att dieseldrift på grund av de därmed förenade hälsoriskerna förklaras olämplig vid gruvsdrift under jord?

Denna anhållan bordlades.

§ 24 Interpellation nr 152 om åtgärder mot arbetslösheten bland de långtidsutbildade

Ordet lämnades på begäran till

Herr MUNDEBO (fp), som yttrade:

Herr talman! Den svenska arbetslösheten har under senare tid varit ovanligt omfattande. Det finns olika metoder att registrera arbetslöshet, men vilken metod man än använder blir arbetslöshetssiffrorna mycket höga.

Att bli utan arbete eller att inte få arbete medför betydande sociala och ekonomiska problem både för den enskilde och för samhället. Dessa problem är betydande för alla grupper av arbetslösa, för de unga, för de äldre, för de handikappade etc. En grupp som kräver särskild uppmärksamhet är de långtidsutbildade – inte därför att deras problem genomsnittligt är besvärligare än andra gruppers, utan därför att åtgärderna delvis måste bli andra och beröra inte bara arbetsmarknaden utan också utbildningen.

Akademikerarbetslösheten är ett i mycket nytt inslag i den svenska arbetslöshetsbilden. Under större delen av efterkrigstiden har ju huvudproblemet varit brist på arbetskraft med högre utbildning. Utbildningsresurserna har därför successivt byggts ut och tillströmningen till universitet och högskolor ökat väsentligt under 1960-talet.

Nu är många långtidsutbildade utan arbete. Det finns uppgifter som säger att ca 7 000 långtidsutbildade är registrerade som arbetslösa arbetssökande vid arbetsförmedlingarna. Dessutom finns en betydande dold arbetslöshet – den uppskattas till ytterligare ca 20 000 personer.

Arbetslöshetsperioderna är ofta långa, ibland ett par år. Det är många som söker lediga platser och många söker också platser som ligger helt utanför det område som de utbildat sig för. De får alltså ingen eller ringa nytta av en utbildning som varit kostsam både för dem själva och för samhället. Det är en allmän erfarenhet att en utbildning snabbt förlorar sitt värde om kunskaperna inte rätt snart efter fullföljd utbildning nyttiggörs i arbetslivet.

Arbetsmarknadsverkets verksamhet omfattar naturligtvis också de långtidsutbildade, men insatserna för denna grupp har inte varit särskilt kraftfulla. De förefaller också vara otillräckligt planerade och samordnade. I juni 1972 fick 2 000 akademiker i beredskapsarbete besked om att de skulle friställas från 1 juli. Bara en del av dem har fått nya jobb. En stor grupp av de långtidsutbildade fortsätter att studera och samla akademiska betyg. Denna fortsatta utbildning kan vara värdefull. Många fortsätter emellertid att studera långt utöver vad som behövs för utbildning och arbetsmarknad. Det medför betydande kostnader för samhället. Det medför också betydande kostnader och studieskulder för den enskilde, skulder som måste upplevas som särskilt betungande och pressande i en osäker arbetsmarknadssituation.

Nu behövs kraftfulla insatser. Som exempel på sådana arbetsmarknadspolitiska insatser kan nämnas

en allmän sysselsättningsförsäkring,

en förstärkt och förbättrad arbetsförmedling,

en omfattande arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten för de långtidsutbildade,

en förstärkt studie- och yrkesvägledning.

Ett program för att minska arbetslösheten och skapa sysselsättning för de långtidsutbildade måste utarbetas och genomföras.

Under hänvisning till vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att minska den omfattande arbetslösheten och skapa sysselsättning för de långtidsutbildade?

Denna anhållan bordlades.

.

§ 25 Interpellation nr 153 ang. kommendering av polismän till Stockholm

Ordet lämnades på begäran till

Herr EKINGE (fp), som yttrade:

Herr talman! Den centrala uppgiften för polisen är att förebygga brott samt upprätthålla ordning och säkerhet i *alla* delar av landet. Som framhållits i en partimotion från folkpartiet till årets riksdag borde polisen inte huvudsakligen uppfattas som ett organ som ingriper när

något går på tok i samhället. Ett allmänt mål beträffande samhällets brottsbekämpande verksamhet borde vara att polisen skall ha personella och därmed tidsmässiga möjligheter att rejält ägna sig åt olika former av brottsförebyggande insatser.

Vi befinner oss långt från detta mål. Brottsutvecklingen och polisens begränsade resurser är faktorer som har blivit särskilt kännbara i storstäderna. Trots detta har regeringen icke ansett sig böra medverka ens till en personalförstärkning som täcker det bortfall som blev följden av arbetstidsförkortningen. I storstäderna har den låga personaltätheten inom polisen i kombination med arbetsuppgifternas stigande svårighetsgrad lett till att polismän ogärna söker sig till tjänsterna där. I Stockholm fattas det över 200 poliser i dag. Beslut har nu fattats att 200 man från landsorten skall kommenderas till Stockholm under sex månader.

En sådan åtgärd inger betänkligheter ur flera synpunkter. Dels kan den hos allmänheten inge den uppfattningen att vi har ett för stort antal poliser i landsorten — vilket ingalunda är fallet — och dels skapar den osäkerhet inom poliskåren beträffande den anställningstrygghet, som även poliserna bör vara tillförsäkrade från statens-arbetsgivarens sida.

Den nu beslutade åtgärden för att temporärt lösa den akuta polisbristen i Stockholm har kritiserats av både fackförbunden och de uttagna polismännen. Jag har full förståelse för denna kritik. Det är naturligtvis ofta förenat med olägenheter att tvångskommenderas till tjänstgöring på en ort långt ifrån hemorten under tre månader. Denna lösning är också förenad med ökade kostnader för den enskilde och för det allmänna. Den enda möjliga lösningen på längre sikt måste vara att förbättra arbetsvillkoren för polisen i Stockholm så att tjänsterna där blir mer attraktiva.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern framställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga för att i framtiden förhindra en upprepning av den beslutade kommenderingen av polismän till Stockholm?

Denna anhållan bordlades.

§ 26 Interpellation nr 154 ang. handläggningen av anståndsärenden enligt värnpliktskungörelsen

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (c), som yttrade:

Herr talman! Enligt 22 § kungörelsen om värnpliktigas tjänstgöring m. m. (SFS 1969:380) kan anstånd med tjänstgöringen beviljas värnpliktig som visar att tjänstgöringen skulle medföra avsevärt avbräck i påbörjade studier eller vålla väsentliga olägenheter i hans arbete eller bereda honom eller nära anhörig till honom väsentliga svårigheter.

Frågan om handläggning av anståndsärenden har under senare år varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Under ledning av högsta besvärinstans i anståndsfrågor, värnpliktsnämnden, har i anslutning härtill anvisningar utformats för hur ärendena skall handläggas. I huvud-

sak innebär dessa att endast värnpliktsverket får besluta att anståndsansökan lämnas utan bifall. Innan värnpliktsverket fattar beslut skall regionalt organs yttrande föreligga. Värnpliktsverket inhämtar i vissa fall yttranden från centrala myndigheter.

Det har dock framkommit att vid handläggningen av anståndsärenden avsevärda dröjsmål skall ha förekommit, som inneburit att den som besvärat sig har fått vänta flera månader innan hans besvärsärende avgjorts. Detta kan inte anses tillfredsställande. Vid kontakter med berörda myndigheter har dessa beträffande de långa handläggningstiderna anfört att detta sammanhänger med den mängd ärenden som kommer till myndigheternas handläggning. Antalet anståndsärenden överstiger 20 000 per år.

Det kan ifrågasättas huruvida handläggningen av anståndsärenden sker på ett tillfredsställande sätt. På grund av den mängd anståndsärenden som såväl värnpliktsverket som värnpliktsnämnden avgör kan bedömningen av ärendena bli lidande därav. Värnpliktsnämnden har bl. a. i en skrivelse till mig medgivit att den på grund av sin stora arbetsbörda -- 4 500 ärenden avgörs årligen -- aldrig får tillfälle att undersöka hur nämndens avgöranden slår.

Den anståndssökande och klagande skall få sitt ärende prövat på objektivet sätt. Det får inte vara så att besvärsorganet på grund av tidsbrist inte föranstaltar om noggrann utredning rörande huruvida skäl för anstånd föreligger eller ej. För att få en så rättvis uppfattning som möjligt fordras det i de allra flesta fall att kontakt tages med lokala myndigheter etc. Tyvärr har det visat sig att dylika kontakter i många fall ej har tagits. Det synes enligt min mening vara önskvärt att anståndsärende föres ner på det regionala planet. Därmed skulle man uppnå större kontaktmöjligheter mellan den klagande och det organ som handlägger anståndsärendet respektive besvärsärendet. Vidare skulle man uppnå större möjligheter till en noggrannare behandling av dylika ärenden genom större möjligheter till kontakt med ortsmyndigheterna. Därmed skulle man komma ifrån den mera slentrianmässiga behandling av anståndsärenden som tyvärr nu förekommer.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr försvarsministern ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidta några åtgärder för att komma till rätta med de långa väntetiderna och övriga brister i samband med ansökan om anstånd med fullgörande av värnplikt?

Denna anhållan bordlades.

§ 27 Interpellation nr 155 ang. skyldighet att hjälpa polisen vid efterspaning av rymlingar från fängvårdsanstalt

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (c), som yttrade:

Herr talman! Massrymningen från Kumlaanstalten för snart ett par månader sedan väckte naturligt nog stor uppmärksamhet dels med

hänsyn till att anstalten sedan dess tillkomst betecknats som den absolut mest rymningssäkra, dels för att rymlingarna betecknades som de "farligaste" förbrytarna. Massmedia fann anledning ägna stor uppmärksamhet åt den sensationella rymningen. För den stora allmänheten – inte minst för de människor som bodde i omedelbar närhet eller i närliggande orter – innebar emellertid rymningen dagar och nätter av ängslan för att rymlingarna skulle slå till hos enskilda för att skaffa sig de nödvändiga tillbehören för sin flykt. Många av dessa människor vittnade om den skräck de levde i innan myndigheterna kunde återfinna rymmarna. En del av dessa personer hann också bli besökta av några rymlingar, varvid det enligt pressuppgifter uppstod en minst sagt häpnadsväckande trevlig samvaro, detta tack vare en beundransvärd sinnesnärvaro hos de berörda människorna. Under hot tvingades de lyda order från rymlingarna för att om möjligt klara sig undan våldsamheter.

Det har varit anmärkningsvärt tyst om de konsekvenser en psykisk press av denna art betytt och kanske allttjämt betyder för de inblandade och i sammanhanget helt oskyldiga människorna. En sådan uppföljning av en vid det aktuella tillfället uppmärksammas rymningsaffär tycks inte längre vara av intresse sedan man lyckats infånga åtminstone de flesta av rymmarna och återföra dem till säkerhet. Däremot har t. ex. en av helt andra skäl uppmärksammas författare givits stort utrymme för att få berätta om sin kamratliga samvaro med en av rymmarna – en av de hänsynslösaste – under dennes rymmarfärd.

Utän tvivel måste detta betecknas som en parodi på svenskt rättsväsende. Emellertid finns i bakgrunden så mycket av allmänhetens obeskrivliga oro inför förbrytarens framfart att man enligt min mening inte kan avfärda avarter av detta slag som oväsentliga. Liksom i tidigare sammanhang värdjade polisen också denna gång till allmänheten för att få hjälp i sina spaningar efter rymlingarna. Samtidigt får vi uppleva detta minst sagt egendomliga skådespel i våra massmedia, såväl TV som tidningar, att de förrymda både intervjuas av journalister och omhuldas av vänner och bekanta. Ingen är enligt lag skyldig ange orten där de förrymda uppehåller sig.

Det är vanligt att man i sådana sammanhang hänvisar till felaktigheter inom kriminalvården, till att rymlingarna har blivit utsatta för omänsklig behandling, att de har dömts till alltför hårda frihetsstraff etc. Detta skulle vara ett mer eller mindre legalt motiv för att de så att säga tar rätten i egna händer och avviker från anstaltsbehandlingen.

Denna orimliga sammanblandning av två skilda saker börjar bli allt vanligare. Allmänheten har rätt att reagera, inte bara för sin egen rättssäkerhets skull utan även med hänsyn till de synnerligen stora kostnader som rymningarna är förknippade med. Enligt uppgifter rör sig kostnaderna för Kumlarymningen om ett par miljoner kronor.

Det sätt på vilket rymlingarna fått framträda i olika massmedia kan enligt min mening inte på något sätt bidra till att skapa en större förståelse bland allmänheten för de intagnas situation. Snarare bidrar det till en ökad misstänksamhet mot såväl de intagna som mot massmedia och myndigheter.

Man ställer sig frågan, hur lagen fungerar i sådana här sammanhang.

Efterspelet kring rymningsaktionen är av sådan art att det enligt min mening är befogat att allmänheten får klara besked om hur långt lagen tillåter skyddande av en brottsling som avvikit från ett frihetsstraff, hur långt lagen tillåter att våra massmedia inför öppen ridå avslöjar att de haft kontakt med vederbörande förbrytare utan att ställas till ansvar för att inte meddela myndigheterna var personen i fråga befann sig. Emedan jag anser att det är synnerligen allvarligt, om allmänhetens förtroende för de ansvariga i de här sammanhangen rubbas liksom över huvud taget förtroendet för vårt rättsväsende, vore det värdefullt att i riksdagen få en ingående redogörelse för hur regeringen ser på den praktiska tillämpningen av lagen i dessa stycken.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern ställa följande fråga:

Anser herr statsrådet att det är förenligt med vår rättspraxis att personer, som har kontakt med förbrytare vilka avvikit från fängvårdsanstalt, inte meddelar sin kännedom om vederbörandes vistelseort till polismyndighet?

Denna anhållan bordlades.

§ 28 Interpellation nr 156 ang. begärd utredning om förlängning av ostkustbanan

Ordet lämnades på begäran till

Herr SELLGREN (fp), som yttrade:

Herr talman! Med anledning av en motion till 1971 års riksdag begärde riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t att en utredning måtte tillsättas för att klargöra behovet av en förlängning av ostkustbanan eller andra åtgärder beträffande järnvägslinjerna i Norrland.

Frågan om en eventuell förlängning av ostkustbanan på sträckan Härnösand–Umeå har föranletts av den kapacitetsbegränsning i järnvägs-transporterna på Norrland som framför allt sträckan norr om Ånge till följd av väntad trafikutveckling kan komma att medföra. Bl. a. på grund av banans kurvradier och lutningar kan tågen på denna sträcka inte framföras med på andra sträckor normala hastigheter. Det bidrar naturligtvis till att försämra transportbetingelserna för befolkning och näringsliv i övre Norrland.

I remissyttranden över motionen underströk länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen kommunikationsfrågornas stora betydelse ur regionalpolitisk synvinkel. Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhöll att en utredning om ostkustbanans förlängning inte borde begränsas till enbart frågan om en ny bana mellan Härnösand och Umeå utan också allsidigt belysa vilka åtgärder som bör vidtagas för att förbättra järnvägs-kommunikationerna mellan övre Norrland och Mellansverige och samtidigt åstadkomma en önskad omfördelning av främst långväga transporter från landsväg till järnväg. Också länsstyrelsen i Jämtlands län underströk nödvändigheten av en förutsättningslös utredning där de regionalpolitiska konsekvenserna av alternativa åtgärder beaktades och både om- och

nybyggnad diskuterades. En eventuell förlängning av ostkustbanan skall därför i första hand ses som ett komplement till norra stambanan.

Trafikutskottet fann det också motiverat att i en utredning klargöra förutsättningarna för och effekterna av både en förlängning av ostkustbanan och andra åtgärder som var ägnade att förbättra järnvägs kommunikationerna mellan Norrlands kustland och övriga delar av landet. Utskottet underströk vidare vikten av att utredningsarbetet belyser regional- och samhällsekonomiska aspekter liksom behovet av skilda transportalternativ -- inkluderande i förekommande fall även sjötransporter. Utredningsarbetet borde enligt utskottet bedrivas skyndsamt.

Sedan riksdagen begärde denna utredning har den landsomfattande regionala trafikplaneringen påbörjats. Frågan om en eventuell förlängning av ostkustbanan har naturligtvis stor betydelse för trafikplaneringen i de nordliga länen. Det borde därför vara angeläget att utredningen i enlighet med riksdagens beslut kom till stånd så snabbt som möjligt och kunde ges sådana arbetsvillkor att dess arbete kunde ge vägledning åt länens trafikplanering.

Den aspekt på frågan som länsstyrelsen i Jämtlands län framförde i sitt yttrande, nämligen att en omfördelning av fjärrtransporterna från lastbil till järnväg är önskvärd, har genom direktiven till den nyligen tillsatta trafikpolitiska utredningen blivit än mer aktuell. Om en sådan omfördelning av det växande transportarbetet över längre sträckor skall vara möjlig, utan att det får kostnadshöjande konsekvenser, krävs att järnvägarnas konkurrenskraft stärks. Det måste bl. a. ske genom snabbare tågförbindelser för både person- och godstransporter. Med den nuvarande standarden på järnvägen norr om Ånge är det inte möjligt att i någon nämnvärd grad minska tidsåtgången för tågförbindelserna mellan övre Norrland och Mellansverige. Sett på litet längre sikt är därför en radikal förbättring av järnvägssträckningen norr om Härnösand av stor betydelse för möjligheten att på järnvägen utföra huvudparten av ökningen av transportarbetet på längre sträckor.

Med hänvisning till det anförda anhålles om tillstånd att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

När avser herr statsrådet att tillsätta den utredning rörande frågan om eventuell förlängning av ostkustbanan som begärdes av 1971 års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 29 Interpellation nr 157 ang. följderna av hyggesplöjning

Ordet lämnades på begäran till

Herr SELLGREN (fp), som yttrade:

Herr talman! Modernt skogsbruk kommer ofta i konflikt med bl. a. miljöintressen. Man behöver bara erinra om den pågående debatten om kemisk bekämpning, kalhuggning och skogsgödsling. Men skogsbruket ger i och för sig även miljövinster. Skogens produkter är nedbrytningsbara och är som regel att föredra framför alternativa syntetiska produkter. Man kan naturligtvis inte heller bortse från den enorma ekonomiska

betydelse som skogsbruket och skogsindustrin har för vår ekonomi. Men det är mycket väsentligt att denna verksamhet bedrivs på sätt som är förenliga med de ekologiska kraven och kraven på god arbetsmiljö, att man inte åsidosätter den långsiktiga produktionsförmågan hos våra skogar, men också att bl. a. estetiska krav uppfylles.

Den kemiska bekämpningen är den allvarligaste frågan. Den utreds också för närvarande av en parlamentarisk kommitté. Här liksom när det gäller skogsgödslingen saknar vi fortfarande tillfredsställande kunskap om de ekologiska konsekvenserna.

Kalhuggningen är också en diskuterad hantering. Det påvisas risker även med denna. Kalhuggning kan dock i vissa fall vara försvarbar. Problemen gäller i första hand hyggenas storlek och belägenhet, liksom hur hyggena senare behandlas. Även här måste sysselsättningspolitiska och estetiska hänsyn tas.

En stor vaksamhet och en nyanserad debatt är här av största värde. De metoder som kommer till användning inom skogsbruket måste kontinuerligt bevakas, så att de inte kommer i konflikt med andra för samhället angelägna intressen. Dit hör bl. a. naturvård, viltvård och renskötsel. En metod som enligt min mening bör uppmärksammas ytterligare är den markberedning genom hyggesplöjning, som kommit till användning under de senaste åren. Denna tillgår så att på ett hygge halvmeterstora diken plöjs upp med några meters mellanrum. Plantering sker sedan på båda sidor om diket. Mineraljorden blottlägges på cirka två meters bredd. Metoden används huvudsakligen i Norrland, främst av domänverket. Fördelen anges bl. a. vara att närsalter i jorden kan utnyttjas effektivare. Även andra liknande metoder, såsom harvning, används.

Kritik har riktats mot markberedningen. Samernas landsmöte i Vilhelmina i juni 1972 antog ett uttalande mot denna typ av storskogsbruk. Man framhöll bl. a. att samerna åsamkas skada genom att renbetet försvåras eller omöjliggörs i de beredda områdena.

Samråd skall föregå sådana skogsvårdsåtgärder som kan inverka menligt på renskötseln. Samerna har hävdatt att information och samråd inte fungerar tillfredsställande.

Det kan vidare anföras att markberedning försvårar allmänhetens möjligheter att vistas i området, som ju under lång tid förblir svårframkomligt och mindre tilltalande. Djurlivet i områdena påverkas också negativt. De ekologiska konsekvenserna är otillräckligt kända. Det är heller inte uteslutet att erosion kan inträffa i de beredda markerna.

Det är ännu inte klart redovisat huruvida fördelar eller nackdelar med dessa metoder överväger eller vilka effekter som kommer på längre sikt.

Det är enligt min mening angeläget att dessa nya metoder närmare studeras och diskuteras. Lika väl som när det gäller kalhuggning är det viktigt att om markberedning tillämpas den utförs på sätt som inte står i konflikt med ekologiska krav och att stor hänsyn tas till renbetning, naturskydd och friluftsliv.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet redogöra för de erfarenheter beträffande ekonomi, naturvård och renbetesförhållanden som finns av hyggesplöjning och

liknande former av markberedning inom skogsbruket?

2. Vill statsrådet medverka till att frågan om hyggesplöjning och liknande metoder för markberedning utreds med avseende på bl. a. ekologi, naturvård och renskötselproblem?

Denna anhållan bordlades.

§ 30 Interpellation nr 158 ang. bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr NORRBY i Gunnarskog (c), som yttrade:

Herr talman! Den 1 juli 1971 infördes det statliga aktivitetsstödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet. Detta stöd ersatte det tidigare fritidsgruppsbidraget. Enligt propositionen och riksdagens beslut i ärendet var målsättningen att 10 kronor per sammankomst skulle utgå i statligt stöd. För ändamålet har för föregående och innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag om 17,5 miljoner kronor, fördelade på 13 miljoner till idrottsorganisationerna och 4,5 miljoner till övriga ungdomsorganisationer.

Den konstruktion stödet fick innebär – och det var riksdag och regering medvetna om – att det inte kan utgå med 10 kronor per sammankomst om aktiviteterna väsentligt ökade i omfattning. Från bl. a. centerpartiet varnades för detta, liksom vi kritiserade att stödets konstruktion innebar att idrottsorganisationerna skulle bli missgynnade. Vid ärendets behandling i utskottet reserverade sig centerns representanter för att anslaget skulle uppföras som ett förslagsanslag.

De farhågor som framfördes blev till fullo bestyrkta. Enligt Riksidrottsförbundets redovisning för år 1971/72 kan endast kronor 6:22 betalas ut per sammankomst. Till övriga ungdomsorganisationer utbetalas för samma tid kronor 9:56 per sammankomst.

1972 års riksdag har anslutit sig till kulturutskottets betänkande nr 8, där det sägs att en översyn av aktivitetsstödet bör göras med syfte att målsättning och det praktiska utfallet skall överensstämja. I betänkandet återupprepas också kravet att ingen organisation bör få ett i förhållande till tidigare försämrat stöd. Om så skulle bli fallet pekar man på möjligheten att anvisa ytterligare medel på tilläggsstat.

Det faktiska utfallet för aktivitetsstödet under innevarande budgetår blir som nyss påpekats väsentligt lägre än den ursprungliga målsättningen. För främst idrottsrörelsen innebär detta stora problem. I värsta fall kan resultatet av aktivitetsstödet bli att ungdomsorganisationerna och idrottsrörelsen tvingas minska sin verksamhet för att klara ekonomin. En sådan utveckling vore olycklig från många synpunkter – inte minst sociala.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet fru Odhnoff framställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att föreslå en höjning av anslaget till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet?

Anser statsrådet – med hänsyn till utfallet – bidraget fortfarande vara aktivitetsbefrämjande?

Denna anhållan bordlades.

§ 31 Interpellation nr 159 ang. turisttrafiken på inlandsbanan

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

Ordet lämnades på begäran till

Herr TORWALD (c), som yttrade:

Herr talman! Det är av olika skäl angeläget att de möjligheter som den spårbundna trafiken erbjuder tas till vara. Men en förutsättning för att resenärerna skall utnyttja t. ex. tågen är givetvis att dessa fyller rimliga krav på snabbhet och komfort.

Från inte minst regeringens sida har vid upprepade tillfällen framhållits, att turistnäringen måste anses vara ytterst betydelsefull för inre Norrlands utveckling. Med stora förväntningar har jag därför de två senaste somrarna företagit ett par turistresor till Norrland. Men tyvärr visade det sig t. ex. helt omöjligt att på en dag åka längs inlandsbanan från Östersund till Gällivare. Jag träffade för övrigt många andra turister, som också beklagade sig över detta.

I år reste jag bl. a. från Östersund till Storuman och fann till min förvåning att denna resa på 312 km tog inte mindre än 6 timmar i anspråk. I restiden inräknas då ett par ca 20 minuter långa uppehåll. Varken anslutande lägenheter eller godsmängd syntes påkalla uppehåll av denna längd.

Kommunikationsministern har vid upprepade tillfällen förklarat att regeringen avser att satsa på den spårbundna trafiken liksom på turistnäringen i stort i bl. a. de inre delarna av Norrland. Jag utgår därför från att alla ansträngningar har gjorts och görs för att öka inlandsbanans popularitet hos turisterna. Denna järnväg trafikerar ju ett unikt område, som måste attrahera inte minst turister från tätbefolkade länder i Centraleuropa. Nämnas kan att trots att min resa företogs en onsdag i början av augusti var antalet resenärer med tåget mycket stort. Många uttalade dock sin irritation över restiden och de långa uppehållen.

Under hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att ställa följande interpellation till herr kommunikationsministern:

Vilka konkreta åtgärder har vidtagits, respektive planeras, för att minska uppehållstider och höja hastigheten på inlandsbanan från Östersund och norrut för att på detta sätt öka turisternas och andra resandes benägenhet att utnyttja tåget som färdmedel?

Denna anhållan bordlades.

§ 32 Interpellation nr 160 ang. beredskapen mot oljekatastrofer i Nordsjön

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÅBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Nya oljefyndigheter inom det egentliga Nordsjöområdet resulterar i att allt större arealer av kontinentalsockeln exploateras och allt flera horrtorn växer upp. Utöver att yrkesfisket försvåras ökas härmed givetvis riskerna för att olyckor skall inträffa och stora mängder olja "komma lös".

Det kan kanske tyckas som om den därmed nödvändiga oljeskyddsberedskapen skulle vara en angelägenhet enbart för de exploaterande länderna, men så är ju inte fallet. Vid en oljekatastrof av större omfattning i Nordsjön måste man tyvärr räkna med att också den svenska västkusten kommer i farozonen. Det måste därför vara en angelägenhet av hög grad för oss i vårt land att känna till och verka för en effektiv katastrofberedskap på detta område.

Med hänvisning till dessa synpunkter anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern ställa följande frågor:

a) Vilken beredskap finns för närvarande uppbyggd av de oljeexploaterande länderna för snabbt ingrepp, om en allvarlig olycka skulle inträffa?

b) Om denna beredskap enligt svenska regeringens bedömande är bristfällig är herr statsrådet då beredd att ta initiativ till ett samarbete i syfte att skydda den svenska västkusten mot oljekatastrofer?

Denna anhållan bordlades.

§ 33 Interpellation nr 161 om åtgärder för att främja uthyrningen av tomma lägenheter i nyproducerade hus

Ordet lämnades på begäran till

Herr WENNERFORS (m), som yttrade:

Herr talman! Antalet tomma lägenheter i nyproducerade hus är i dag mycket stort. Företrädesvis stora och välutrustade lägenheter i nybyggda höghus i tätorternas ytterområden står tomma och outhyrda. De höga hyreskostnaderna avskräcker bostadsköns medlemmar från inflyttning. Trots intensiva ansträngningar från bostadsförmedlingarna och de kommunala bostadsstiftelserna förblir lägenheterna tomma. Situationen är ohållbar.

Bostadsförmedlingarna misslyckas att förmedla lägenheter i tidsordning och får i stället försöka "sälja" lägenheter till dem som har råd att betala. De outhyrda lägenheterna kostar fastighetsägarna mycket stora pengar. Om man accepterar uppgiften att 15 000 lägenheter just nu är outhyrda och att den reella hyresintäkten (exklusive bostadstillägg) är 600 kronor per lägenhet blir bortfallet av hyresintäkter ca 9 miljoner kronor i månaden, och - om tendensen håller i sig - långt över 100 miljoner per år.

Alldeles uppenbart måste nu kraftfulla insatser göras. Jag har noterat att regeringen beslutat bevilja lån för att ge bostadsstiftelser m. fl. chans att klara den ackumulerande bristen på hyresmedel. Åtgärderna måste fortsättningsvis gälla en rad insatser beträffande bostadsbyggandets volym, inriktning, lokalisering och struktur och främst - och helt avgörande - kostnadsläget i de nyproducerade lägenheterna. Kapitalkostnaderna beror i väsentlig utsträckning på lånesystemets konstruktion och ränteläget, och byggkostnaderna på de inslag av prispress som konkurrens i olika nivåer kan ge.

Aberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till

herr inrikesministern ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att de nu tomma lägenheterna i nyproducerade hus skall bli uthyrda?
2. Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att möjliggöra att de successivt nyproducerade lägenheterna blir uthyrda?

Denna anhållan bordlades.

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

§ 34 Interpellation nr 162 om ökade anslag till enskilda vägar

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Arvika (fp), som yttrade:

Herr talman! De enskilda vägarna har stor betydelse för transportarbetet i vårt land. För den bofasta befolkningen på stora delar av landsbygden är de enskilda vägarna helt nödvändiga om kommunikationerna skall fungera. Kvaliteten på en enskild väg kan vara den faktor som avgör om fortsatt drift av ett jordbruk är lönsamt eller om fortsatt pendling till dagligt arbete i närbelägen tätort är möjlig. En undermålig enskild väg kan t. ex. förhindra, försvåra eller fördyra mjölk- och andra transporter till och från ett jordbruk, som utifrån andra aspekter är livskraftigt. Kostnaderna för underhåll året runt av en enskild väg kan innebära att den bofasta befolkningen successivt flyttar in till tätorterna i stället för att dagligen resa till och från arbetet. Den kostnad som stat och kommun förorsakas skall finnas med i bilden när storleken av statliga bidrag till enskilda vägar övervägs.

De enskilda vägarna är i skogrika trakter vidare av stor ekonomisk betydelse för skogsbruket. Genom den fortgående mekaniseringen av skogsbruket och genom nedläggningen av flottleder har lastbilstransporter av skogsprodukter ökat starkt i omfattning. En betydande del av dessa transporter måste ske på enskilda vägar, som därigenom utsätts för hårdare belastning och större trafik än de oftast är byggda för.

En tredje anledning som gör det enskilda vägnätet allt värdefullare är det växande friluftslivets behov. För att underlätta för fler att komma ut i naturen är det ofta nödvändigt med iståndsättning och underhåll även av enskilda vägar.

Bidrag till byggande och drift av enskilda vägar kan utgå av statsmedel när vägen är av väsentlig betydelse för en bygds befolkning. För närvarande utgår bidrag till ca 62 600 km, vilket utgör ca en tredjedel av de enskilda vägnarnas längd.

Att behovet av ytterligare medel till upprustning och byggande av enskilda vägar är stort framgår av *petita* för nästa budgetår från vägverket. Enligt inventering är behovet av bidrag för byggande av enskilda statsbidragsberättigade vägar ca 480 miljoner kronor för tioårsperioden 1972–1981. Det skall jämföras med anslaget för verksamhetsåret 1973 på 20,3 miljoner kronor, vilket inte utgör mer än ca 42 procent av det årliga redovisade behovet. För driften av enskilda vägar redovisar vägverket ett mycket dystert läge. "Den nuvarande situationen är synnerligen besvärande", sägs i *petita*. Antalet bidragsberättigade

ansökningar som inte kunnat beviljas på grund av bristande anslag växte under 1971 och uppgick under första kvartalet 1972 till inte mindre än 900 stycken.

Också för vägar som tidigare har fått anslag är läget besvärande. Resultatet av de otillräckliga anslagen har enligt vägverket blivit standardsänkning. Det är naturligtvis ur samhällsekonomisk synvinkel oacceptabelt att underhåll av vägar som fyller en allt viktigare funktion eftersätts.

Vägarbeten har sedan länge använts som beredskapsarbeten i områden och i tider med hög arbetslöshet. Det är därför anmärkningsvärt att byggande och upprustning av enskilda vägar inte skett i större omfattning än som varit fallet under det senaste året då arbetslösheten varit högre än på mycket länge. Inför den kommande vintern med befarad fortsatt hög arbetslöshet är det därför angeläget att genom anslag på tilläggsstat eller som beredskapsarbeten öka antalet arbetstillfällen inom vägsektorn samtidigt som en större del än för närvarande av det otillfredsställda behovet av byggande och underhåll av enskilda vägar täcks. En viss reserv av utarbetade planer för vägbyggande finns, och för driften torde i stort sett samtliga registrerade projekt kunna sättas i gång relativt snabbt.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att genom ökade medel för byggande och drift av enskilda vägar avhjälpa det besvärande läge som uppkommit för vägsamfälligheter och vägföreningar och därmed skapa fler sysselsättningstillfällen inom vägsektorn?

Denna anhållan bordlades.

§ 35 Interpellation nr 163 om åtgärder mot Ustasja-gruppernas verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Malmö (vpk), som yttrade:

Herr talman! Den första flygkapningen har inträffat i Sverige. Den genomfördes av personer tillhörande en av de grupper, vilkas gemensamma ursprung är den kroatiska fascist- och quislingrörelsen Ustasja. Kapningen utgör ett inslag i en terror- och mordverksamhet som bedrivits systematiskt i ett flertal länder. Den utgör den hittillsvarande kulmen på denna verksamhet i Sverige. Kapningen blev, tekniskt sett, en utomordentlig framgång för terroristerna. Den visade sig högst effektiv som påtryckningsmedel. Den satte ett större antal liv i fara än någon likartad aktion i Sverige efter 1945. Den kunde kombineras med flera andra framgångsrikt genomförda, grava brott: fritagande av ambassadmördare, utpressning samt olaga tvång mot enskilda och myndigheter.

Flygkapningen blixtbelyste ett ytterst anmärkningsvärt förhållande, nämligen de elementära bristerna i myndigheternas uppföljning av Ustasja-gruppernas verksamhet samt avsaknaden av effektiv beredskap mot deras aktioner. Dessa brister ter sig desto allvarligare mot bakgrund

av att terrorverksamheten pågått under många år och i en ständigt upptrappad form.

Ustasja-grupperna i Sverige har bakom sig en rad fullbordade, kvalificerade brott. De har framträtt med öppna hotelser, som klart dokumenterade deras avsikter – hotelser som till yttermera visso spritts via pressen. Övergreppen mot enskilda lojala jugoslaver har föregåtts av påtryckningar och hot, vilka bragts till polisens kännedom. Mordet på ambassadör Rolovič föregicks av en skrämselfkampanj, som klart borde låtit ana att kvalificerade terroraktioner var att vänta. Ockupationen av konsulatet i Göteborg föregicks av hot. Inför sommaren har Ustasja medvetet gett offentlighet åt sina hotelser mot civilflyget. Varje gång ett hot har uttalats har också försök gjorts att sätta det i verket. Ingen kan i dag sväva i tvivelsmål om att Ustasja-grupperna menar allvar och att de har både resurser och beslutsamhet att sätta makt bakom sina ord. Från vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp har upprepade varningar mot Ustasjas verksamhet uttalats i kammaren. Också utanför Sverige har Ustasjas terrorverksamhet antagit en farligare och mer militant prägel. Jag vill här endast erinra om den grupp väpnade Ustasja-män, som för kort tid sedan smugglades in i Jugoslavien och isolerade i de kroatiska bergen utkämpade en eldstrid med jugoslaviska säkerhetsstyrkor med 19 dödsoffer som resultat.

Mot bakgrund såväl av den inrikes som av den utrikes utvecklingen kan man svårligen komma ifrån att de svenska myndigheternas medvetande om faran borde ha varit starkare och påfordrat mer beslutsamma åtgärder än som faktiskt skett. De vidtagna åtgärderna har inte stått i proportion till terroristernas aktivitet och hänsynslöshet. Erfarenheterna visar också att denna passivitet är ohållbar, om inte den svenska statsapparaten i praktiken skall komma att inta en ren kapitulationsattityd mot terrorismen.

Att bekämpa Ustasja-terrorn med skärpta straffsatser för vissa brottstyper saknar mening och har endast intresse för dem som vill ta dåden som utgångspunkt för att befrämja en reaktionär trend i kriminalpolitiken. En enskild terrorist ställer i regel inte straffpåföljden i någon rationell relation till det planerade dådet, så länge chansen till ett effektivt genomförande av dådet ter sig ur hans synpunkt rimlig. I än högre grad gäller detta tänkande för terrororganisationen. Den enskilde terrorist, som gripits efter ett fullbordat dåd, är vanligen ointressant för organisationen, som snarast har ett behov att i opportunistiskt syfte distansera sig från honom. Påföljder som inte drabbar organisationen som sådan och dess allmänna arbetsförutsättningar är därför inget som terroristledarna normalt behöver räkna med och är sålunda inget medel att bekämpa terrorismen.

Det framstår som ganska självklart, att tyngdpunkten i bekämpandet av Ustasja-grupperna måste ligga på åtgärder, som hindrar gruppernas allmänna verksamhet och som hos grupperna skapar ett medvetande om att även förberedelser till brott medför risker för dem och att chansen till framgångsrika aktioner påtagligt minskar. Till sådana åtgärder hör i första hand kartläggning av organisationernas omfattning, deras arbete och deras interna och utrikes kontaktsystem, bevakning och kontroll av deras

verksamhet och deras lokaler samt eventuellt också inskränkning av organisationsmedlemmars rörelsefrihet i sådana hänseenden som kan vara ändamålsenliga i preventivt syfte.

Under intryck av flygkapningen har regeringen nu givit direktiv, som i sak sagts skola innebära en omskiftning av säkerhetsorganens uppmärksamhet, så att relativt mer arbete ägnas åt utländska organisationer. Ehuru dessa direktiv kan uppfattas som ett steg i rätt riktning, finns det fortfarande en rad punkter på vilka kritiska frågor är berättigade.

För det första ger sig automatiskt frågan, varför denna grad av uppmärksamhet tilldelas Ustasja-grupperna först nu. Det har inte undgått vare sig svensk eller jugoslavisk opinion att de nya åtgärderna proklamerats först när *svenskars* liv och säkerhet varit hotade, medan myndigheternas uppmärksamhet var avsevärt blygsammare så länge hot, mord och andra våldsdåd riktade sig mot *jugoslavers* liv och säkerhet. Man kan knappast förneka att det långvariga dröjsmålet med att vidta kraftigare åtgärder verkat uppmuntrande på Ustasja-gruppernas djärvhet och i sista hand kan ha lett dem att våga sig på just en sådan aktion som kapningen av ett svenskt flygplan.

För det andra uppstår frågan varför terroristernas hotelser mot flyget inte ledde till bevakning av inrikeslinjerna och deras passagerare. Den omständigheten att hotet riktades mot vissa utrikeslinjer betydde rimligen inte att aktioner mot andra flyglinjer blev mindre sannolika. Tvärtom var sannolikheten större för att aktionerna skulle drabba de plan som terroristerna uppfattade som minst bevakade.

För det tredje uppstår frågan i vad mån de ansvariga polismyndigheterna kommer att rätt uppfatta regeringens direktiv. Dessa direktiv anbefaller ökad uppmärksamhet mot vad man kallar utländska extremistgrupper, vilka kan befaras tillgripa illegala våldsåtgärder. I direktiven görs ingen speciell skillnad mellan olika typer av sådana grupper. Dock måste det sägas att avgörande skillnader föreligger mellan de olika grupperna. Det går en skiljelinje mellan organisationer, som är beredda att *på svensk botten* tillämpa i Sverige illegala metoder, och sådana organisationer, som accepterar den legala ramen i Sverige, oavsett sin karaktär i övrigt.

Till de förstnämnda hör främst Ustasja. Det går också en skiljelinje mellan organisationer, som oavsett sin karaktär i övrigt är anhängare av individuella terroraktioner mot tredje part och de som avvisar sådana metoder. Även på denna punkt framstår Ustasja-gruppernas särart. Slutligen kan man göra skillnad på rörelser vilkas aktioner har klara och direkta politiska motiv och sådana vilka tenderat att urarta till en i grunden a-politisk banditism. Den historiska situation som en gång frambragte Ustasja är numera så avlägsen att dess terrorister — särskilt de unga nyrekryterade medlemmarna — tappat mycket av politisk anknytning och slagit över i alltmer renodlad äventyrarmentalitet och kriminalitet. Även i detta hänseende har Ustasja en klar särart.

I olika intervjuer har justitieministern låtit klart antyda att direktiven reellt riktar sig just mot Ustasja-grupperna. Chefen för säkerhetstjänsten har emellertid samtidigt i intervjuer förklarat sig "uppleva" direktiven som ett bemyndigande att rikta uppmärksamheten mot alla utländska grupper, där "internationella terrorister kan döljas". Frågan uppstår i vad

mån andra grupper än Ustasja kommer att uppmärksammas, hur resurserna kommer att fördelas mellan dessa och Ustasja och varför andra grupper än Ustasja över huvud behöver komma i fråga i ett läge, där veterligen *endast* Ustasja hotat med och begått terroraktioner. Frågan uppstår i vad mån säkerhetschefen och justitieministern tolkat direktiven på samma sätt. Frågan uppstår i vad mån Ustasja-problemet tas till intäkt för att rikta aktiviteten mot organisationer som man av andra skäl önskar klassificera som "terroristiska". Ett klagörande på dessa punkter vore önskvärt.

Mot bakgrund av vad här anförts anhåller jag att få ställa följande frågor till herr justitieministern:

1. Anser statsrådet att de förebyggande åtgärderna gentemot Ustasja-gruppernas verksamhet före flygkapningen varit tillfredsställande?

2. Har det varit regeringens avsikt att även andra bland utländska medborgare verksamma grupperingar än Ustasja nu skall göras till föremål för granskning, och i så fall vilka?

3. Vilka konkreta åtgärder kommer fr. o. m. nu att vidtas för att förebygga vidare illegal aktivitet från Ustasja-grupperna?

Denna anhållan bordlades.

§ 36 Interpellation nr 164 om främjande av glesbebyggelse

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (c), som yttrade:

Herr talman! Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1971:118 beslöt riksdagen vissa ändringar i byggnadslagen syftande till att förstärka samhällets möjlighet att utöva inflytande över bebyggelseutvecklingen i hela landet. All bebyggelse skall vara planlagd, även s. k. glesbebyggelse. Markägarens fria förfoganderätt över marken för glesbebyggelseändamål upphävdes. De nya bestämmelserna gäller från den 1 januari 1972.

De gjorda förändringarna har motiverats med att konflikter gör sig gällande i samhället mellan olika markbehov, varför en hushållning med tillgängliga markresurser är behövlig. Väsentliga miljövärden anses behöva bevaras respektive göras åtkomliga för allmänheten, vilket bl. a. skall ske genom plankrav på allt byggande.

Civilutskottet anförde i sitt av riksdagen bifallna betänkande nr 1971:26 att "utnyttjande av mark för även glesbebyggelse förutsätter planmässiga överväganden från samhällets sida och att det sålunda tillkommer samhället att avgöra var och när även glesbebyggelse får ske". Civilutskottet slog emellertid fast att denna principiella inställning inte får innebära att glesbebyggelse som sådan motverkas. Utskottet uttalade bl. a. att glesbebyggelse är och kommer att vara den enda lämpliga byggandeformen i stora delar av landet.

I vissa fall synes de utökade plankraven ha uppfattats så att de på sina håll inneburit ett i det närmaste totalt stopp för glesbebyggelse. Detta har, som ovan påpekats, inte varit lagstiftarens mening. Det synes mig därför angeläget att den bedömning som görs vid byggnadslovsprövningen

inte hindrar glesbebyggelse vare sig genom onödig byråkratisering eller genom överambitiöst planeringsnit. Kraven på samhällsservice måste också bedömas med hänsyn till glesbebyggelsens som regel allmänt naturnära villkor. För högt ställda krav i ovan berörda avseenden kan hindra tillkomsten av i och för sig önskvärd glesbebyggelse.

Det är enligt min mening av stor betydelse att människor själva ges möjlighet att välja sin livsmiljö. Att bo i glesbygd – permanent eller på fritid – utgör för många ett attraktivt alternativ, som det bör finnas anledning för samhället att stimulera. En ökad bosättning i glesbygd innebär att underlaget för olika samhällsfunktioner förbättras, vilket är till gagn för de där boende liksom för fritidsfolket.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr civilministern ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet redogöra för sin principiella syn på villkoren för och värdet av glesbebyggelse?
2. Finns anledning att av hittills vunna erfarenheter vidtaga åtgärder för att underlätta tillkomsten av glesbebyggelse, särskilt i fjäll- och inlandsområdena?

Denna anhållan bordlades.

§ 37 Interpellation nr 165 ang. industriutvecklingen i norra Uppland

Ordet lämnades på begäran till

Herr HJORTH (s), som yttrade:

Herr talman! Sysselsättningsläget i norra Uppland inger stor oro. Om inte snabba och effektiva åtgärder vidtas dels för att bevara och vidareutveckla de nuvarande industrierna, dels för att främja en mera differentierad sysselsättning, är det stor risk för att de väl serviceutvecklade och boendevänliga brukssamhällena avfolkas och utarmas. Den pågående strukturomvandlingen inom stålindustrin har drabbat bl. a. de välkända bruksorterna Söderfors och Österbybruk. Dessa bruk var de enda i denna landsdel som överlevde den stora bruksdöden på 1920- och 1930-talen. Orter som Älvkarleö, Karlholm och Gimo fick så småningom andra industrier knutna till sig. Även Tierp och Örbyhus, som ej i traditionell mening är bruksorter, har kunnat utvecklas i positiv riktning genom annan industriell satsning.

Det är i huvudsak genom de stora företagen i stålbranschen som näringslivet i norra Uppland kunnat blomstra. Under hela 1960-talet verkade också utsikterna till fortsatt kraftig expansion mycket goda. Sålunda hade i mitten av 1960-talet Stora Kopparberg långt framskridna planer på att uppföra ett nytt elektrostålverk i Söderfors, och företagets prognos över möjligheterna att utöka antalet anställda var mycket gynnsam. I Tierp etablerade sig både Sandvik AB och Atlas Copco Tool AB, och man förutsåg en snabb utveckling. Vid Österbyverken i Österbybruk planerade Fagersta Bruks AB en utbyggnad av snabbstålstillverkningen, och i planerna ingick också att uppföra ett nytt stålgiuteri. I Gimo slutligen har Sandvik AB under de senaste åren gjort stora

investeringar i verkstäder och maskiner, och arbetsstyrkan har successivt ökat.

De olika kommunerna har steg för steg byggt ut samhällsservicen för att tillmötesgå människornas och företagens krav på bostäder, skolor, barntillsyn och fritidsanordningar. Stora investeringar, t. ex. det för tre år sedan nybyggda gymnasiet i Tierp, har gjorts inte minst med tanke på den utveckling på industrisidan i Norduppland som förespeglats från företagets sida.

Industriutvecklingen har dock blivit annorlunda. I Söderfors nedlades hårdmetalltillverkningen 1968. Ett 150-tal anställda berördes därav, och ett betydelsefullt alternativ och komplement till den tunga stålindustrin rycktes därmed undan. I höst har bolaget dessutom tillkännagivit planer på att överföra den vinstgivande tillverkningen av rostfri plåt till Domnarvet, trots att man tidigare stått i begrepp att vidareutveckla den produktionen i Söderfors. Förverkligas denna överflyttning har sedan 1968 antalet sysselsatta metallarbetare där minskat med drygt 300. Man drar dessutom undan den vinstgivande tillverkningen vid bruket, och kvar blir då den i dag olönsamma produktionen av stångstål. I Tierp har Tierpsverken och Tierps redskapsfabrik med som mest omkring 160 anställda upphört. De nya företagen har ej fått den utveckling som skisserades då de startade. Sandvik AB har sålunda fått vissa personalproblem i samband med att däckdubstillverkningen skurits ned, och några nyanställningar är därför inte aktuella. Det andra företaget, Atlas Copco Tool AB, planerade i augusti 1970 arbetsstyrkan till 100 man på två år. Den har stannat vid 40 på samma tid. Till den besvärliga situationen i Tierp må läggas att även firma Sele-snickerier, vilken haft ett 40-tal anställda, har nedlagts och att Möbelindustrierna AB nu infört tredagarsvecka, varvid 60 man berörs.

I Österbybruk har varken den planerade utbyggnaden av snabbstålstillverkningen eller det nya stålgjuteriet kunnat förverkligas. Genom företagets produktutbyte med andra storföretag i stålbranschen har man mist produktionen av rostfritt stångstål och verktygsstål, och man har inte erhållit någon annan tillverkning i stället. Moderföretagets prekära likviditetskris har dessutom nu lett till friställning av ett 25-tal anställda. På några år har arbetsstyrkan totalt sett sjunkit med omkring 150 personer.

När Monarkkoncernen åren 1967–1968 upphörde med sin tillverkning i Tobo förlorades flera hundra arbetstillfällen. Örbyhus har med sina textil- och träindustrier drabbats av flera företagsnedläggelser genom åren, likaså Älvkarleö, då fjäderproduktionen där för något år sedan helt upphörde och två fabrikslokaler nu står tomma. Det är således, frånsatt Gimmo, där utvecklingen gått i gynnsammare riktning, ingen ljus bild som industrisituationen i Norduppland i dag erbjuder.

Till detta kommer att Uppsala län i sin helhet – med visst undantag för Enköping – har utsatts för en stark åderlätning på arbetsplatser inom industrin. Man hyser stark oro inför framtiden. Och frågan är hur det skall gå med dessa gamla industriorter. Samtliga är med sin ensidigt tunga industri synnerligen konjunktur känsliga. Fortsatta rationaliseringar och strukturomvandlingen inom stålhanteringen kan komma att drabba dessa

orter mycket hårt. Det är därför angeläget att statsmakterna träder in och i första hand medverkar till att lösa den dagsaktuella situationen och därmed medverka till att bibehålla och vidareutveckla de befintliga industrierna.

I andra hand måste andra industrier lokaliseras till dessa samhällen för att ge dem ett mer differentierat och därigenom mindre konjunkturkänsligt näringsliv.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern få framställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd vidta särskilda åtgärder för att motverka fortsatt industriell utarmning av norra Uppland?
2. Vill statsrådet medverka till att till detta område förläggas andra industrier i syfte att skapa ett mera differentierat och mindre konjunkturkänsligt näringsliv?

Denna anhållan bordlades.

§ 38 Interpellation nr 166 om åtgärder för att förbättra simkunnigheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr IJORTH (s), som yttrade:

Herr talman! Enligt uppgift från Svenska livräddningssällskapet har fram till den 29 september 268 personer omkommit genom drunkningsolyckor under 1972. Av dessa har 65 personer drunknat i samband med bad. Bland de omkomna är det övervägande antalet män i åldern 15–64 år. Sålunda förolyckades i åldersgruppen 15–29 år 63 personer, varav 59 män, i gruppen 30–47 år 54, varav 51 män, och i gruppen 48–64 år 71 personer — därav 65 män. Det är en skrämmande statistik. Vissa helger har antalet drunknade varit nästan lika stort som antalet trafikdödade.

Drunkningsdöden har många olika orsaker. Många som ger sig ut på sjön i dåligt väder är illa rustade för detta. Ofta är antalet passagerare för stort i förhållande till båtens kapacitet. Tyvärr spelar också alkoholförtäring en stor roll vid inträffade haverier. Endast ett fåtal människor är utrustade med flytväst, trots all den propaganda som gjorts för detta, och många är dessutom ej simkunniga.

Åtgärder för att förebygga drunkningsolyckor är en fråga som spänner över vida fält. Det kan avse säkerhetsanordningar vid badplatser, tillräckliga inhägnader runt vattensamlingar, det kan gälla säkerhetsbestämmelser till sjöss, simundervisning och mycket annat. Ett obligatoriskt användande av flytväst vid sjöfärd är kanske en åtgärd som skulle kunna förhindra drunkning vid båthaverier. Bestämmelser om högsta belastning av båtar borde utfärdas osv. Upplysning och propaganda är andra vägar som bör prövas för att uppnå resultat, t. ex. om att alkoholförtäring är lika olämplig på sjön som vid färd på väg. Men framför allt borde simundervisningen intensifieras och breddas till att omfatta även vuxna människor. Bristande simkunighet i förening med dålig kondition är orsak till många olyckor. Propagandan för ökad simundervisning för alla åldrar bör öka, kommuner och idrottsorganisa-

tioner stimuleras och stödjas därtill. De simhallar som undan för undan byggs bör kunna underlätta detta.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kummarens tillstånd att till herr jordbruksministern ställa följande fråga:

Avser herr statsrådet att med anledning av sommarens många drunkningsolyckor vidtaga särskilda åtgärder för att förbättra simkunnigheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 39 Interpellation nr 167 ang. skolenheternas storlek

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖHVALL (fp), som yttrade:

Herr talman! Många av de svårigheter som skolan brottas med i dag har ofta sin grund i brister i själva samhällsmiljön. Man behöver bara peka på de sociala problem som sammanhänger med de många gånger torftiga och socialt skiktade bostadsområden som växer upp i våra större städer. Här får skolan ta över och efter bästa förmåga försöka lösa de problem, som en illa genomtänkt samhällsplanering skapat. Men det är inte bara i faktorer utanför skolan som orsakerna till dess problem skall sökas. Skolenheternas fysiska utformning är en annan faktor av betydelse i sammanhanget. Skolgårdar som inte ger utrymme för lek och aktivitet, avsaknaden av uppehållsutrymmen och fritidslokaler etc. sätter snabbt sina spår i skolarbetet.

Under de senaste åren har man på de flesta håll också blivit medveten om vad själva storleken på skolenheterna betyder för arbetsförhållandena. Ett flertal in- och utländska undersökningar har visat på problem som följer med alltför stora skolenheter. I det här sammanhanget skall jag bara beröra två av dessa.

Den ena undersökningen har utförts av tre forskare vid psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Dessa har undersökt och jämfört de problem som förekommer vid tre skolor av olika storlek, en liten, en mellanstor och en stor skola. I alla tre skolorna var eleverna kritiska mot skolgårdens utformning, färglösheten i innemiljön, måltider och måltidsorganisation etc. Men även om det fanns kritik även mot förhållandena i den lilla skolan var andan och trivseln i denna god. Hänsynen till människor och miljö var också störst i denna.

Annorlunda var förhållandena i den stora skolan, som vid intervju tillfället hade 1 200 elever (högstadium + gymnasium). Här visar undersökningen på skadegörelse och nedskräpning. Eleverna orkar inte med de långa arbetspassen med svåra disciplinproblem som följd. Konflikter mellan elever och lärare är vanliga. Mobbning och haschmissbruk förefaller också vara utbrett inom skolan. Detta sammanhänger bl. a. med svårigheter för lärarna att överblicka situationen under raster och håltimmar.

Den andra undersökningen, som jag vill peka på i det här sammanhanget, har utförts av Sveriges lärarförbund och haft karaktären av

intervjuer med lärare. Av undersökningen framgår att arbetssituationen är betydligt mer problematisk i storstäderna än i mindre städer och kommuner på landet. Vidare kan man utläsa att de små skolorna utgör en betydligt bättre arbetsmiljö än stora skolor. Ett axplock ur undersökningen ger belägg för detta:

Färre lärare i små skolor än i stora gör en negativ bedömning av sin arbetssituation.

Fler lärare i små skolor än i stora gör en positiv bedömning av möjligheterna att klara elevvården.

Bedömningen av elevernas motivation är mera positiv i små skolor än i stora.

Samarbetet mellan eleverna är bättre i små skolor än i stora.

Dessa synpunkter har också fått stöd från lärarhåll i den nu pågående diskussionen om den s. k. storskolan i Luleå.

Tillgängliga fakta tyder således på att det finns klara fördelar med små skolenheter framför stora. Likväl umgås man på flera håll med planer på uppförandet av s. k. *storskolor*. I t. ex. Luleå diskuteras för närvarande uppförandet av en skola som skulle komma att omfatta ca 2 800 elever. Enligt min mening måste man hysa mycket stor tveksamhet inför ett sådant projekt.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern framställa följande fråga:

Anser herr statsrådet att det är lämpligt att uppföra skolenheter av den storlek som nu planeras i t. ex. Luleå?

Denna anhållan bordlades.

§ 40 Interpellation nr 168 ang. tillämpningen av bestämmelserna om restavgift vid underlåten skatteredovisning

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRK i Gävle (c), som yttrade:

Herr talman! Enligt de anvisningar som gäller efter den nya skattebrottslagens införande skall företag utöver att inbetala skatt även lämna uppgift på den innehållna skattens storlek.

Arbetsgivare med t. ex. summarisk redovisning skall varje gång och inom den tid som gäller för inbetalningen också lämna länsstyrelserna skriftligt meddelande om summan av den preliminära skatt som arbetsgivaren innehållit och som det åligger honom att inbetala. Underlåtenhet innebär att arbetsgivare får erlägga en avgift på 2 procent av den innehållna skatten för arbetstagare.

Någon övre gräns för beloppets storlek finns inte. Ett företag har t. ex. fått en avgift på ca 167 000 kronor. Det kan nu efter erinran och diverse "pappersexercis" få sin restavgift nedsatt med 166 500 till en slutlig summa av 500 kronor! Det förefaller vara orimliga proportioner mellan det påförda beloppet och det belopp vilket länsstyrelserna efter prövning kan gå ned till. På detta sätt kan länsstyrelser totalt kräva företag på restavgifter på flera hundra tusen kronor, som sedan kan nedsättas till

några tusental kronor.

Ett flertal arbetsgivare har också tolkat anvisningarna om hur redovisningen skall ske så, att man ej varit tvungen att redovisa beloppet då man i tid betalt in pengar till länsstyrelsen eller då man på postgirobekskedet lämnat de erforderliga upplysningarna. I praktiken innebär detta att företag påförts belopp på t. ex. 167 000 kronor i restavgift för att de inte insänt uppgift på de pengar de betalt in till länsstyrelsen eller innehållit. Anvisningarna om hur redovisning skall ske synes något oklara. Man frågar sig: Om detta är det första årets tillämpning av nya uppbördsregler – som borde ske liberalt – kommer man då i fortsättningen att utkräva hela de restavgifter som nu påförts?

En fråga som har indirekt anknytning till sådana fall som nämnts är också den situation som ansvariga tjänstemän inom företagen ställs inför. På grund av oklara instruktioner från arbetsgivare eller myndigheter kan en enskild tjänsteman drabbas mycket hårt i de fall som här aktualiserats. Genom en oklar instruktion kan en enskild tjänsteman stå huvudansvarig för belopp på flera hundra tusen kronor.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr finansministern ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att verka för att en översyn sker av riksskatteverkets tillämpningsföreskrifter om restavgifterna samt

att anvisningarna om hur redovisning om innehållen skatt skall ske förtydligas för arbetsgivarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 41 Interpellation nr 169 ang. olycksfallsförebyggande åtgärder vid biltävlingar

Ordet lämnades på begäran till

Herr HENMARK (fp), som yttrade:

Herr talman! Bilsporttävlingar kräver i icke ringa utsträckning offer bland utövare, åskådare och funktionärer. Icke minst Karlskogaolyckan 1970 utgör en allvarlig bekräftelse härpå. Då dödades 6 åskådare och skadades 30.

Icke minst efter denna olycka har en del åtgärder vidtagits för att minska olycksriskerna. Internationella organisationer arbetar med denna målsättning liksom också den i Sverige verkande banbesiktningskommittén. Den senares energiska arbete med kontroll av svenska permanenta banor är säkerligen erkännansvärt.

Säkerligen har också det i Kungl. Maj:ts proposition nr 68 år 1972 nämnda samarbetsorganet stor betydelse för att ytterligare öka säkerheten.

Trots dessa åtgärder inträffar dock olyckor. I somras förolyckades en av våra mest kända förare på Le Mans. På en utländsk bana kan givetvis icke de svenska banföreskrifterna gälla. Men enligt tidningsuppgifter inträffade också ett allvarligt olyckstillbud vid en i Sverige ordnad tävling.

Många svenska medborgare iakttar med oro de inträffade olyckorna och olyckstillbudet och ställer sig frågande till effektiviteten hos säkerhetsanordningar och till motiven för att ordna och genomföra tävlingar där själva farten, som i den reguljära trafiken betraktas som en betydande olycksfaktor, är det enda eller väsentligaste tävlingsmomentet.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern få ställa följande frågor:

a. Är statsrådet beredd att redogöra för de olycksfallsförebyggande åtgärder som vidtagits för genomförande av biltävlingar?

b. Anser statsrådet att dessa åtgärder är tillräckligt effektiva?

c. Anser statsrådet att tävlingar där enbart eller i varje fall i huvudsak hastighetsmomentet utgör ändamålet är motiverade?

Denna anhållan bordlades.

§ 42 Interpellation nr 170 om åtgärder mot arbetslösheten bland ungdom

Ordet lämnades på begäran till

Herr BRUNDIN (m), som yttrade:

Herr talman! Ett utmärkande drag för den senaste arbetslöshetsperioden har varit att arbetslösheten kommit att drabba ett stort antal ungdomar. Arbetslösheten bland ungdomar har varit större än under lågkonjunkturen 1967-1968. Under perioden juli-september 1972 utgjorde enligt arbetskraftundersökningen arbetslösa i åldern 16-24 år över 40 procent av totala antalet arbetslösa.

Ungdomen har ingen egen arbetsmarknad. Den utgör bara en del av den totala arbetsstyrkan men med speciella problem och förutsättningar. Ungdomsarbetslösheten kan ses som en konsekvens av det allmänna sysselsättningsläget men också som ett tecken på bristande samklang mellan utbildning och arbetsmarknad.

Ytterligare ett skäl till ungdomsarbetslösheten är den negativa attityd till arbete inom industrin som vunnit utbredning. Samtidigt som det förelegat arbetstillfällena i vissa av industrins yrken har lediga platser funnits vid de avdelningar i yrkesskolorna där utbildning sker för dessa yrken. Det måste ses som fullt berättigat att de ökade kraven på den fysiska och psykiska miljön i arbetslivet tillgodoses. Det är fullt naturligt att den allmänna standardutvecklingen i samhället återspeglas även i förbättringar i den miljö där människorna arbetar. Förbättringar i arbetsmiljön är nödvändiga för att på sikt undanröja en av de bakomliggande orsakerna till ungdomsarbetslösheten och till industrins rekryteringssvårigheter. Arbetslöshetsproblemen för akademikerna hade varit mindre vid ett system med större flexibilitet och näringslivsanpassning än det misslyckade PUKAS-systemet. Att akademikerarbetslösheten främst kommit att drabba de lärarinriktade studentkategorierna kan till viss del tillskrivas det faktum att hela 15 av de 17 fasta studiegångarna inom PUKAS-systemet är utformade för lärarutbildning.

Den minskade kvaliteten i utbildningen har också spelat in. Den starkt

försämrade kvaliteten i språkutbildningen har utestängt många från den internationella arbetsmarknaden.

Selektiva, kortsiktiga åtgärder mot ungdomsarbetslösheten har dominerat de samhälleliga insatserna. Sådana åtgärder är nödvändiga och verksamma i den mån arbetslösheten är orsakad av sådana faktorer som initialarbetslöshet, bristande yrkesutbildning, låg grundutbildning eller tillfälliga stora överskott av arbetssökande till följd av examinationer och värnpliktstjänstgöring. Exempel på selektiva åtgärder är intensifierad arbetsförmedlingsverksamhet, särskilda yrkesutbildningsinsatser och beredskapsarbeten för ungdomar.

Förebyggande åtgärder måste sättas in för att motverka den brist på balans som finns mellan utbildning och arbetsmarknad. Detta kan ske genom ett ökat inslag av arbetsmarknadsprognoser samt genom en större anpassning av utbildningen till näringslivets krav.

Information och prognoser om arbetsmarknadens krav måste ges vid studieval såväl i grundskolans högstadium som i gymnasiet. Skolornas yrkesvägledning bör omfatta även den internationella arbetsmarknaden, vilken är ett attraktivt alternativ för många, inte minst som ett led i en vidareutbildning.

Den snabba tekniska och industriella utvecklingen medför stor risk för att en specifik yrkesutbildning kan visa sig mindre användbar. En av staten ekonomiskt understödd yrkesutbildning, organiserad och bedriven inom företagen, skulle minska detta problem. Härigenom skulle också de problem som den bristande praktikerfarenheten och bristen på praktikplatser medför minskas.

Arbetslöshet är något av det värsta som kan drabba en människa, oavsett ålder, men för ungdomar finns en särskild risk att arbetslösheten kan negativt påverka attityden till samhället. Det finns sålunda särdeles starka skäl till kraftfulla insatser för att bereda ungdomen arbetstillfällen.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få rikta följande fråga:

Vilka särskilda åtgärder avser statsrådet att vidta för att bekämpa arbetslösheten bland ungdomen?

Denna anhållan bordlades.

§ 43 Interpellation nr 171 ang. åtgärderna mot narkotikamissbruk

Ordet lämnades på begäran till

Fru ERIKSSON i Stockholm (s), som yttrade:

Herr talman! Sedan riksdagen var samlad till vårsession har en del hänt på narkotikafronten. Många nya offer har drabbats av sjukdom och svårigheter, många har skaffat sig ytterligare inkomster på langning, många har avlidit som tonåringar, många inom polis och socialmyndigheter har fått ägna stor tid åt problemen. Men hur har det lyckats?

Av pressen har framkommit, att polisåtgärder både i vårt land och internationellt har intensifierats och att polis och tull gjort stora beslag av narkotika, som varit avsedd för svensk ungdom. Det vore av intresse att

få veta, i vad mån centrala åtgärder och opinionsbildning i Sverige här spelat roll.

Vad beträffar den sociala sidan har i pressen lämnats ganska nedslående uppgifter om hur föga polisiära åtgärder har lyckats stävja missbruket. Allvarliga rapporter lämnas om att allt farligare narkotika blivit vanliga. Samtidigt minskas sjukvårdsplatserna för narkotikamissbrukare, och några sociala initiativ av räckvidd har icke tagits. Enskildas ansträngningar har icke fått det stöd som krävts.

I den arbetslöshetssituation, som nu råder, har staten på ett verkningsfullt sätt ingripit i arbetsmarknaden och med statliga medel satt i gång, inte minst på miljövardssidan, att rädda miljön ute i naturområden och vidare att restaurera gamla byggnadsminnesmärken, slott och museianläggningar m. m. Det borde finnas någon väg att även låta statliga medel gå direkt till restaurering av unga människor, som håller på att gå under, samtidigt som arbetskraft toges i bruk för människovård.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Lidbom få ställa följande interpellation:

Är statsrådet beredd att lämna riksdagen en redogörelse för vad som har hänt beträffande narkotikaproblemet under året på den polisiära sidan, internationellt och i vårt land, samt vidare beträffande sociala åtgärder och medicinsk behandling?

Denna anhållan bordlades.

§ 44 Interpellation nr 172 ang. förläggningen av förråd för civilförsvaret

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Örebro (fp), som yttrade:

Herr talman! Civilförsvaret har ett stort antal förråd utplacerade över hela landet. I dessa förvaras mycket materiel som är lättantändlig och explosiv. Även om inga sprängämnen e. d. förvaras i dessa, så torde annan materiel utgöra explosionsrisk. Genom att kommunerna enligt civilförsvarslagen är skyldiga att i viss utsträckning medverka vid anskaffning av förrådsutrymmen har ett stort antal av civilförsvarsförråden förlagts till kommunala nybyggnader. Det har gällt skolor, barnstugor, ålderdomshem, kommunala förråd o. d. Man har även tagit i anspråk nedlagda företagslokaler, som är belägna i större eller mindre tätorter.

Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att förlägga förråd i byggnader som i övrigt inrymmer skolor eller ålderdomshem. Därest brand inträffar är det ofta förenat med svårighet att utrymma sådana lokaler där barn och gamla vistas. Särskilt ålderdomshem har visat sig vara svåra att utrymma vid brand.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr försvarsministern ställa följande frågor:

I vilken omfattning är civilförsvarsförråden inrymda i byggnader avsedda för skolor och ålderdomshem?

I vilken omfattning är förråden förlagda till tätorter?

Kan man förvänta att statsrådet vidtager åtgärder så att förråden

flyttas från byggnader som inrymmer skolor eller ålderdomshem samt från tätbebyggelse?

Denna anhållan bordlades.

§ 45 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 103 angående riksdagen och försvarsplaneringen

Nr 104 med förslag till ändring i sjukvårdslagstiftningen, m. m.

Nr 105 med förslag till vallag, m. m.

Nr 106 med förslag till godkännande av 1969 års internationella konvention om ingripande på det fria havet vid olyckor som är ägnade att leda till förorening genom olja

Nr 108 med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m.

Nr 112 med förslag om godkännande av ändring i Förenta Nationernas stadga

Nr 113 med förslag till lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag

§ 46 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 1710 av herr *Hermansson m. fl.* om konjunkturstimulerande åtgärder

Nr 1711 av herr *Hermansson m. fl.* om hyresstopp

Nr 1712 av herr *Hermansson m. fl.* om prisstopp

Nr 1713 av herr *Hermansson m. fl.* om slopande av mervärdeskatten på livsmedel

Nr 1714 av herr *Rask* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101 med förslag om inrättande av ett kreditaktiebolag

§ 47 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställdes, nämligen

den 13 oktober av

Nr 227 Herr *Larsson* i Umeå (fp) till herr finansministern angående preliminärskatteuttaget:

Vill statsrådet klargöra de närmare omständigheterna bakom uppgifterna om att ett kraftigt överuttag av preliminär skatt skulle ha skett för inkomståret 1971, och vill statsrådet i samband härmed redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att förhindra ett upprepande av felaktiga preliminärskatteuttag för inkomståret 1973?

den 17 oktober av

Nr 228 Herr *Lövenborg* (vpk) till herr utbildningsministern angående skolindragningarna i glesbygdsområden:

Har statsrådet observerat aktuella fall av skolindragningar i glesbygdsområden och de negativa verkningar detta åstadkommer och kan i anledning därav förslag om särskilt statsstöd förväntas?

Nr 98

Tisdagen den

17 oktober 1972

Nr 229 Herr *Hallgren* (vpk) till herr socialministern om utbyggnad av företagshälsovård m. m. inom stuveribranschen:

Är statsrådet beredd att utan avvaktan på arbetsmiljöutredningens väntade delbetänkande ta initiativ till några omedelbara åtgärder i anledning av nyligen avgiven rapport om behov inom stuveribranschen av utbyggd företagshälsovård, tekniskt arbetarskydd och ergonomisk verksamhet?

Nr 230 Herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr justitieministern angående förutsättningarna för hörselskadade att få vårdnaden av barn:

Är det i enlighet med andan i gällande lagstiftning och lagstiftarnas avsikter att hörselskador betraktas som avgörande diskvalifikation för att erhålla vårdnad av barn?

Nr 231 Fru *Anér* (fp) till herr jordbruksministern angående omhändertagandet av giftiga avfallsprodukter:

Vilka omedelbara åtgärder ämnar statsrådet vidta för att förhindra att giftiga avfallsprodukter dumpas på soptippar etc. eller förs utomlands utan garanti för att avfallet där behandlas eller destrueras på tillfredsställande sätt?

Nr 232 Herr *Olsson* i Kil (fp) till statsrådet fru Odhnoff angående stödet till idrottsorganisationernas ungdomsverksamhet:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att kompensera idrottsorganisationerna för det låga utfallet per sammankomst av det s. k. statliga aktivitetsstödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet?

Nr 233 Herr *Wiklund* i Stockholm (fp) till herr justitieministern angående planerad avkriminalisering av gatufylleriet:

Är de tidningsuppgifter korrekta, enligt vilka herr statsrådet har för avsikt att inom kort föreslå gatufylleriets avkriminalisering utan samtidig initiering av åtgärder till förverkligande av fylleristrafutredningens förslag om omhändertagande och vård i sjukvårdens regi av akut berusade, som anträffas på offentliga platser?

Nr 234 Herr *Ahlmark* (fp) till herr justitieministern om upphävande av lagen om dödsstraff i krig:

Kommer regeringen att under hösten föreslå riksdagen att avskaffa lagen om dödsstraff i krig?

Nr 235 Herr *Nilsson* i Tvärålund (c) till herr kommunikationsministern om en utjämning av telefontaxan:

Avser statsrådet att vidta åtgärder i syfte att snabbt förverkliga utredningsförslaget om en utjämning av telefontaxan med en maximering av denna inom landet till ett avstånd av 27 mil?

Nr 236 Herr *Alf Pettersson* i Malmö (s) till herr handelsministern angående erfarenheterna av affärstidslagens upphävande:

Vill statsrådet för kammaren redovisa sin uppfattning om de erfarenheter nio månader utan affärstidslag har givit?

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

Nr 237 Herr *Jönsson* i Malmö (s) till herr inrikesministern om åtgärder mot ökad arbetslöshet i storstäderna:

Avser statsrådet att vidtaga särskilda åtgärder för att minska risken för en fortsatt och ökad arbetslöshet i vinter bland ungdom och andra utsatta grupper i storstäderna?

Nr 238 Herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr inrikesministern om snabbare behandling av lokaliseringsärenden:

Är inrikesministern beredd att medverka till att väntetiden vid lokaliseringsärendenas behandling avkortas?

Nr 239 Herr *Ernulf* (fp) till herr försvarsministern angående utbildningspremierna för värnpliktigt plutonsbefäl:

Anser statsrådet det rimligt att förkortningen av utbildningstiden för värnpliktigt plutonsbefäl skall medföra en så stor sänkning av utbildningspremierna som från 2 025 kronor till 810 kronor?

Nr 240 Herr *Stålhammar* (fp) till statsrådet fru Odhnoff angående fördelningen av anslaget till upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen:

Efter vilka principer har det samtidigt med ändringen i ölförsäljningsförordningen anvisade anslaget till upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen hittills fördelats?

Nr 241 Herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr inrikesministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten?

Nr 242 Herr *Wennerfors* (m) till herr statsrådet Löfberg angående representationen i utredningen om ökad demokrati för statsanställda:

Anser herr statsrådet att det är förenat med landets demokratiska principer att en mycket stor grupp av de statsanställda inte blivit representerade i den nyligen tillsatta utredningen om ökad demokrati för de statligt anställda?

Nr 243 Herr *Wennerfors* (m) till herr statsrådet Löfberg om ett personalpolitiskt princip- och handlingsprogram för statsanställda:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att ett personalpolitiskt princip- och handlingsprogram för de statligt anställda snarast blir utformat?

Nr 244 Herr *Gustafsson* i Byske (c) till herr utbildningsministern om förläggning av högre teknisk utbildning till Skellefteå:

Är statsrådet beredd medverka till att organisationskommittén för högre teknisk utbildning i Norrland skyndsamt ges sådana direktiv, att

Nr 98

Tisdagen den
17 oktober 1972

den kan föreslå den forskningskapacitet som är en förutsättning för att högre teknisk utbildning skall kunna förläggas till Skellefteå fr. o. m. år 1973?

Nr 245 Herr *Romanus* (fp) till herr socialministern angående begärd utredning om åtgärder mot tobaksrökningen:

När kommer den utredning om åtgärder mot tobaksrökningen och det förslag angående varudeklaration och hälsovarning på tobaksförpackningarna, som riksdagen har begärt, att redovisas?

Nr 246 Herr *Ångström* (fp) till statsrådet fru Odhnoff om förbättrat stöd till idrottsorganisationernas lokala verksamhet:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att förbättra stödet till idrottsorganisationernas lokala verksamhet?

Nr 247 Herr *Rydén* (fp) till statsrådet fru Odhnoff om förbättrat stöd till idrottsorganisationernas lokala verksamhet:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att förbättra stödet till idrottsorganisationernas lokala verksamhet?

Nr 248 Fröken *Hörlén* (fp) till herr kommunikationsministern om statliga bidrag till olönsam busstrafik:

När avser statsrådet att för riksdagen framlägga proposition angående nytt system för statliga bidrag för olönsam busstrafik?

Nr 249 Herr *Lindahl* (s) till statsrådet fru Odhnoff angående erfarenheterna av det lokala aktivitetsstödet till ungdomsverksamhet:

Föranleder de hittills vunna erfarenheterna av det lokala aktivitetsstödet för ungdomsverksamhet några initiativ från Kungl. Maj:ts sida?

§ 48 Kammaren åtskildes kl. 11.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert